

דער יוד

(DER JUDE)

ציטשויפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברה "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן — 12 קראנען.
האלבאיהריג — 6.
פֿירמעליאהריג — 3.
דייטשלאנד — 10 מארק.
ארץ ישראל — 12 פֿראנק.
אנדערע לענדער — 15.
אמעריקא, ענגלאנד — 10 שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדער קליינע שורה פעמיט
20 העללער, 25 פֿפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פֿיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך — 5 רובל.
האלב יאהרליך — 3 רובל.
פֿיערטעל יאהרליך 1.50 רובל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:

ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2
דען 1טען אויגוסט — 1

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפ.

Krakau. 19 Juli 1900.

נומער 29.

קראקויא, תמוז תר"ס.

1900

→ וואכענקאלענדער (לוח) ←

ה. תר"ס

די טעג פֿון		תמוז יולי-ליפיען		נייער ס. אלט. ס.	
חודש	וואָך			יולי	יולי
כ"ה	זונטאג			22	9
כ"ו	מאנטאג			23	10
כ"ז	דינסטאג			24	11
כ"ח	מיטוואך			25	12
כ"ט	דאנערס.			26	13
א'	פֿרייטאג	ראש חודש אָב.		27	14
ב'	שבת	פרשת מטות.		28	15

טאג	יאהר	קורצע פֿערצייכנונגען פֿון דער יודישער געשיכטע.
כ"ה. ה. רג"ד		איז געווען א גרויסע שרפה אין קראקא פֿאר וועלכע דער
כ"ו. ג. תת"ל		המון האָט זיך נוקם געווען אין יודען.
כ"ז. ה. י"ג		האָבען די קנאים מנצח געווען די רוימער און עס זענען פֿער- ברענט געוואָרען די זיילען פֿון דער עזרה.
כ"ח. ה. תרמו		האָט פאפסט אינאצענץ IV פֿערבאָטען עלילת דם.
כ"ט. ד. תתס"ה		געשטאָרבען הר"י שלמה גאנצפֿריעד (בעל קצור שלחן ערוך)
א' ב. תפ"ו		געשטאָרבען רש"י ז"ל.
ב' ג. תי"ג		געשטאָרבען אהרן הכהן.
ג. ד. תת"ל		עזרא מיט די עולי גולה געקומען קיין ירושלים.
ד. ה. תת"ל		האָט טיטוס אָנגעהויבען צושטערען די מויערן פֿון ירושלים.

אינהאלט:

א) איבער די קולטורפראגע.

ב) די קולטורארכייט אין ציוניזם.

ג) אונזערע ברידער אויף קאווקאז. ג.

ד) פאליטישע איבערזיכט.

ה) דער 4-טער קאנגרעס.

ו) אַבריעף פון ווארשא.

ז) מען שרייבט אונז.

ח) די יודישע וועלט.

ט) אלגעמיינע וועלט-נייעס.

י) דעם שמש' טאכטער. נעדיכט.

יא) קאליקעס. ערצעהלונג.

יב) דער חורבן.

יג) א ביסעלע פאליטיק. פֿעלעטאָן.

אינהאלט:

- איבער די קולטורפראגע.
- די קולטורארכייט אין ציוניזם.
- אונזערע ברידער אויף קאווקאז. ג. צבי כשדאי.
- פאליטישע איבערויכט.
- דער 4-טער קאנגרעס.
- א בריעף פֿון ווארשא.
- מען שרייבט אונז.
- די יודישע וועלט.
- אלגעמיינע וועלט-נייעס.
- דעם שמש' טאכטער. געדיכט. ש. פֿרוג.
- קאליקעס. ערצעהלונג. מ. ספֿעקטאר.
- דער חורבן. מ. פֿרייד.
- א ביסעלע פאליטיק. פֿעלעטאָן. מ. ספֿעקטאר.

צו אבאנירען:

אין וויען:

E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין קראקא:

Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 19.

אין ווארשא:

Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25,
mündlich: Twarda 6, Thür II.

דער יוד איז אויך איינגעפֿראגען אין דער צייטונגספֿרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פֿאסט אונטער דער נומער :

1920 a Nachtrag VII.

Патент. въ АНГЛИИ.

Кремъ KAZIMI Метаморфоза ПРОТИВЪ ВЕСНУШЕКЪ

Единств. доказа-
тельство подлин-
ности—подпись: *Calimi*
Безъ этой подписи—подделка.
Продается во всѣхъ аптекахъ,
аптек. и парфюм. магазинахъ.
Главн. склады въ Торгов. Домѣ
И. Б. СЕГАЛЬ
въ Вильнѣ и Одессѣ.

דער בעסטער מיטטעל געגען זאמער-
שפרינקליך; מאכט פריש און צארט די
הויט פון געזיכט.

לעזט

ביכער אין זשאנגאן, לשון קודש
רוסיש, פאלניש און דייטש אין
צוקערמאנ'ס לייחביבליאטעק
גרויסע אויסוואהל—זעהר בילליג!!
נאלעווי 7 (פריהער 15)

דוקטור רעגניא

זלאטופסקא

הילט אין דרוזגעניק פרויען-
און קינדער-קראנקהייטען.

ברוכי- בענדער!

האלטען איין
דען שווערסטען ברוך אונד דיי-
קען נישט דעם קערפער. נאגראדע
פאן דאקטארסקע אויסשטעלונג.

D. MOSZKOWSKI,
Warszawa, Muranów 16.

צוקערמאנ'ס

בוכהאנדלונג,
לייחביבליאטעק
אונד אנגעטור פיר
צייטונגען אונד א-
נאנסען זיינען פאן
10 יולי איבער-
טאנען אויף נא-
לעווי 7 (אנשטאט
15) אונד פער-
גרעסערט אין אל-
לען אבטהיילונגען.

АПТЕКА АП. КО-
ВАЛЬСКАГО
въ Варшавѣ, Гра-
ничная ул. № 10.

עמפֿיעהלט די בעריהמטע מיטלען,
וועלכע זענען ערפינדען פֿון וו.ר.
רוסיאן, און אויסגעארבעט אין פֿאב-
ריק, אונד נעמליך:

בראָסיקאָ צו פֿערשיעדענע
קאָפּף און צאָהנשמערצען מיג-
רענען א. ו. ו. א 40; 80; 1,50
און 2,50 ר'; מיט פארטא (פלאָקאן
פֿיר 80 ק') א 2 און 3 ר'. גראַנולקעס
צום הוּסטען און אַסטמא אד"ג.
א 60 ק'; 2 שאַכטעל מיט פארטא
1,50 ר'. פאסטילען צו זגאנא און
מאגענקראנקהייטען א 40 ק', 2
שאַכטעל מיט פארטא 1 ר'. פֿערנער:
סודאָרין געגען אַבבריהען, שוויצען
פֿון קערפער און שלעכטען שווייס-
גערוד פֿון די פֿוס, הענד, פאחוועס
אדג. א 30; 50 און 75 ק'; מיט
פארטא 1 ר'. (שאַכטעל פֿיר 75 ק').
קלאַוויאַל צו אַראַבנעהמען מאַ-
זאַלען, בראַדאָווקעס אדג. א 45;
מיט פארטא 1 ר' (פֿיר פֿלאַש א 45 ק').
קרינאַד, וועלכער פֿערהיט פֿון
ליסנא, נעהמט אַרויס שיפּפען,
שטאַרקט די האַרד און מאַכט זיי
וואַקסען א 1,20 און 2 ר'; מיט
פארטא א 1,50 ר' און 2,25 ר'.
ביסמוטה-פּודער, פֿערערבט נישט
די הויט און איז נישט שערליך צום
קערפער א 20; 30; 50 און 100 ק';
מיט פארטא 1 ר' (שאַכט. פֿיר 50
און 30 ק') און 1,50 ר' (שאַכט. פֿיר
1 ר' און פֿיר 30 ק') פֿערנער:
"מאַלטמעל" קארמעלקעס צום הוּס-
טען און צום שטאַרקען פֿון האַניג,
מאָרן און קרייטעכצער. מיגערנד-
שטופּטען פֿון אמת'ן מענטאָר און
דאָרום זעהר ניצליכע. פאסטילען
פֿון הינעווישע ראַבארבער און פֿער-
שיעדענע אנדערע.

ביי יעדער רפואה געפֿינט זיך א
בעשרייבונג ווי זי צו בענוצען. בע-
שטעלונגען ווערען געשיקט אָהן
האנדעלר אויף גאנצאָהמע.
סוחרים בעקומען אַ גרויסען ראַבאַט.

שענע פרעזענטען צו בר-מצוה און דרשה געשאנק!

תּפּלין זעקלעך פֿון 50 ביז 75 קאפּי
טלית זעקלעך פֿון 1,25 ר' ביז 1,75 ר'
שישטיכלעך צו דעקען חלה אויף
שבת, יו"ט און ספּח מיט 14 ריסונקעס
פֿון 1,25 ר' ביז 2 ר' א שמוק. אלעס
פֿון סאמעט פֿערשיעדענע פֿארבען
זעהר פרעכטיגע ריסונקעס און שריפּט.
סוחרים בעקומען ראַבאַט! פֿאַר דעם
נאָמען און פֿאַמיליע אויפֿדרוקען 30
קאפּי. אדרעס:

L. Mowszowicz, Warszawa,
Dzika 38.

זייט געזונד!

ניטצליכע ביכער וועגען פֿערהיטען די געזונדהייט און היילען קראַנק-
הייטען, פֿערפֿאַסט פֿון דאקטאר מ. גאטטליכע.

עס זינד שוין ערשינען פֿאַלגענדע 4 ביכער:

(1) די ערשטע הילף ביי דער דאקטאר קומט.

אינהאַלט: פֿערגיפֿטונגען, דאָס אַבבריען, דאָס פֿערברענגען,
אַבשטאַרבען, הילף פֿיר ערטרונקענע, פֿיר אויפֿגעהאַנגענע, ביי ערשט-
קונג, פֿיר בליטץ ערשלאָגענע, ביי ערשטיקונג פֿון שאַרליכען גאָזען,
הילף פֿיר פֿערטשאַרעטע פֿון דונסט (סוואַנט), פֿיר פֿערפֿאַרענע, ביי
מאָרד-ערשיטטערונג, ביי זאָנענשלאָג, ביי שווערער קרענק, דאָס אַב-
שטאַרבען פֿון די נייגעכאַרענע, די סימנים פֿון טויט, בלוטשטירצונגען,
הילף ביי אפּפֿלעקסיע, אויסלינקען און צוברעכען, ווי געהט מען אַרום
אַ קראַנקען. פּרייז 30 קאפּי מיט פארטא.

(2) שווינדזוכט (סוכאָטע).

אינהאַלט: ווי פֿערהיט מען זיך פֿון שווינדזוכט? ווי היילט
מען שווינדזוכט מיט היגענישען מיטלען: מיט לופֿט, וואַסער און גר-
טע נאָהרונג — פּרייז 30 ק' מיט פֿאַסט.

(3) מאגען און געדערם קראנקהייטען.

אינהאַלט: מאגען-קאטאר (שאַרפֿער און האַרנישער), רונדע
מאגען-וואונד, ספּאזמעס פֿון מאגען, נערוואָזע דיספעפּסיע, מאגען פֿער-
ברייטונג, מאגען קרעבס; פֿערשיעדענע געדערמקראנקהייטען — פּרייז
40 קאפּי.

(4) מעננערקראנקהייטען (סעקרעטנע):

פּרייז 40 קאפּי.

עס דרוקט זיך:

(5) נערווענקראנקהייטען.

Книжный магазинъ и
библиотека ВАРШАВА,
А. ЦУКЕРМАНА
Налевки 7. прежде 15.
Verlagsbuchhandlung
A. ZUCKERMAN
Warschau, Nalewki
N. 7.

גילזען-מאשינען

די בעסטע ציגארעטען גילזען-מא-
שינען נייעסטער קאנסטרוקציען,
מיט אונד אָהנע דרוק-אפּפּאַראַטען,
בעקאָמט מאן ביי:

M. BLÜTH WARSCHAU
Panska str. 26.

אהוב את המלאכה!

אללע סארטען שפיענעל
מאכען גרינדליך לערנט אויס
דורך בריעפֿע
דער 25-יאָהריגער פראקטיקאנט
אין דיא שפיעגעלפֿאַבריקאציען
Judko Weinblatt, Warszawa,
Ślizka Nr. 22.

אפאטהעקע פון אפ. קאוואלסקי

ווארשא גראניצשנא שטרא' 10 Nr.

בעזיצט איין פֿאַרראַטה פֿון פֿרישע אין דעם 1900-טען יאהר געשעפּטע נאטו-
ראלע מינעראל-וואסערען, אויך קינסטליכע, פֿערפֿערטיגט אויסשליסליך מיט
דעסטילירטע וואסער, וועלכע איז ריין פֿון אנשמעקענדע באקטעריען.

Еврейскіе силуэты

ערצעחלונגען פֿון רוסישע און פֿאַלינישע שרייבער פֿון יודישע
לעבען, אין רוסישער שפראך.

די הכנסה פֿון פֿערקויף פֿון דעם בוך געהט פֿאַר די
הונגערנדע אין דרום-רוסלאנד.

פּרייז 1,50 ר' מיט פארטא 1,73 ר'.

צי בעקומען ביי

Издательство Аxiacaфъ, Варшава

דער יוד

צייטשריפט

פֿיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פֿערלאג: חברת "אחיאסף".

אבנאמענטס פרייז יאָהרליך :
אָסטרייך-אונגארן 12.— קראָנען.
האַלבאָהריג 6.—
פֿירטעליאָהריג 3.—
דייטשלאַנד 10.— מאַרק.
אַרץ ישראל 12.— פֿראַנק.
אַנדערע לענדער 15.—
אַמעריקא, ענגלאַנד 10.— שילינג.

פרייז פֿון מודעות (אנצייגען):
פֿיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פֿעניג, 10 קאָפּ.
Erscheint Donnerstag.

דער פרייז פֿיר רוססלאַנד :
גאַנץ-יאָהרליך 5.— רובל.
האַלב-יאָהרליך 3.— רובל.
פֿירטעל-יאָהרליך 1.50 רובל.

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראַטען:
ביים אַבאָנירען 2 רובל
דען 1טען אַפּריל 2 "
דען 1טען אויגוסט 1 "

ענדערען די אַדרעסע קאָסט
20 קאָפּ.

Krakau, 19 Juli, 1900.

נומער 29.

קראָקואַ. תמוז תר"ס.

האָט מען אָנגעהויבען שרייַען, נאָך די קולטור שטויסט איהם פֿון זיך אָב די קולות האָבען געמאַכט זייער איינדרוק, דער שוואַכער ציוניזם האָט זיך איינגעשראַקען, און מען האָט גענומען זוכען אַ פֿאַרש. אַ פֿאַרש איז נישט אַלע מאל דער סִימן פֿון פֿראַקטישער קלוגהייט, עפֿטער איז זי נור אַ סִימן פֿון שוואַכקייט. אויך די ערשטע חובבי-ציון זענען אַרויסגעטרעטן מען מיט דעמזעלבען שאַרפֿען און קלאָרען פֿראַגראַם פֿון דעם איצטיגען ציוניזם, נאָך זענענדיג צו שוואַך זיך צו האַלטען אין דער הויך, האָבען זיי זיך אָנגעהויבען אַראָבלאָזען אַליין נידריגער, געמאַכט אויף אַלע זייטען פֿאַרשות און פֿאַרשות, ביז זיי האָבען אַליין זיך אויפֿגעהערט צו דערקענען. אויך דעם איצטיגען ציוניזם קענען די פֿאַרשות נור שטעלליך זיין. ווילענדיג צופֿרידען שטעלען יעדערען, שטעלט מען קיינעם נישט צופֿרידען. דאָס פֿראַגראַם ווערט אַליין מעהר און מעהר אַרומגעשניטען, און אויך דעם איצטיגען ציוניזם שטעהט פֿאַר די געפֿאַהר, אַנשטאָט אַ ציוניזם פֿון 3 רובל צאָהלער פֿאַר דעם אַדעסער קאָמיטעט צו ווערען אַ ציוניזם פֿון שְׁקל געבער און אַקציעס צאָהלער. מיט דעם אַליין קען אַ פֿאַלק נישט געהאַלפֿען ווערען, מיט דעם אַליין קען אַ געזונדע בעוועגונג, וואָס וויל אין גאַנצען אומאַנדערשען דאָס יודישע לעבען, נישט געפֿיהרט ווערען.

לאָמיר זיך נישט נאָרען, די ציוניסטישע אַרבייט איז צו גרויס, מען זאָל זי קענען היינט אַדער מאָרען אויספֿיהרען. אַרבייטענדיג צו קריגען אַרץ-ישראל, מוזען מיר צוגלייך געבען אונזער פֿאַלק געזונטע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען, וועלכע עס האָט אין זיין לאַנגען גלח-לעבען פֿערלאָרען, מיר מוזען אויך שטאַרקען אין איהם דעם קרעפֿטיגען פֿערלאַנג צו זיין בע-פֿרייאַונג, מיר מוזען אין איהם אויסבילדען די פֿעהיגקייטען צו פֿיהרען אַ געזונדעם פֿאַלקסלעבען איבערהויפֿט, מיר מוזען אויסזוכען אין פֿאַלק די בעסערע קרעפֿטען, וועלכע זאָלען ערצויגען ווערען צו געזונדע און קרעפֿטיגע שטרייטער פֿאַר אונזער פֿאַלקסרעטונג. ווי אזוי אָבער קענען מיר קריגען די גייסטיגע קרעפֿטען? איז דען דאָ איין אַנדער מיטעל ווי צו פֿערברייטען דאָס וויסען פֿון דער העברעאישער שפּראַך, יודישער ליטעראַטור, יודישע געשיכטע, ווי צו געבען אונזער פֿאַלק אַב עס ער ער צו זיין גלח, ווי איהם צו געבען אַלגעמיינע בילדונג און ווי צו פֿערבעסערן אין איהם ווי ווייט מעגליך די אָפֿנים פֿון זיין עקאָנאָמישען לעבען? קענען מיר דען און טאָרען מיר דען זיך אָבזאָגען פֿון אונזער אַרבייט און לאָזען אונזער פֿאַלק אויסגעהן אין פֿינסטערניש, אין אונוויסענהייט, אין שוואַכקייט און אין אַרמקייט? וואָס וועט דאָן פֿון דעם ציוניזם ווערען? וואו וועלען מיר געהען אונ-זערע קעמפֿער, וואו וועלען מיר געהען אונזער פֿאַלק, ווען אַנשטאָט צו הויבען אונזער פֿאַלק צום ציוניזם וועט עס אַליין וואָס מעהר פֿון איהם דערווייטערט ווערען, ווען אַנשטאָט איהם צו שטאַרקען צום נאַציאָנאַלען לעבען, וועט עס אַליין וואָס מעהר אָבגעשוואַכט ווערען, ווען דער פֿונק

איבער די קולטורפֿראַגע.

די קולטורפֿראַגע, פֿון וועלכער עס ווערט איצט אזוי פֿיעל גע-דעמט, איז אין ציוניזם ערשט נאָך נישט לאַנג ענטשטאַנען. עס איז קיינ-מאַל ביי קיינעם קיין פֿראַגע נישט געוועזען. צי דער ציוניזם דאַרף זיך פֿערנעמען מיט קולטוראַרבייט אָדער נישט. עס איז יעדערען קלאָר גע-ווען דער געדאַנק אז אויפֿבויען ציון הייסט אויך אויפֿהויבען אונזער ליטעראַטור, פֿערברייטען אונזער שפּראַך, פֿערבעסערען אונזער קלוגהייט; איטליכער האָט גאָנץ גוט פֿערשטאַנען אז אַ פֿאַלק, וועלכעס האָט גע-קאָנט אויסשטעהן די שרעקליכסטע קריפֿות נור אַ דאַנק דער קראַפֿט, וואָס איז געלעגען אין זיין גייסטיגען לעבען, אז אַזאַ פֿאַלק, דערפֿיה-לענדיג זיין שוואַכקייט און צוריסענהייט, האָט זיך פֿריהער פֿאַר אַליין געדאַרפֿט און געמוזט געהען צו שטאַרקען דאָס איינציגע גייסטיגע כאַנט, וואָס פֿאַר איהם איז געווען מעגליך. האָט עס דען געקענט אַנדערש זיין? די חובבי-ציון און שפּעטער די ציוניסטען האָבען גאָנץ גוט געוואוסט, אז דער ציעל, וועלכען זיי האָבען זיך געשטעלט אויפֿצובויען ציון, איז נישט געווען אין אַרבייט אויף עטליכע יאָהר. יעדער האָט אַרויסגעזעהן די שווייגיקייטען וואָס אַזאַ בעוועגונג דאַרף בעגעגען אויף איהר וועג, און יעדער האָט דערום געפֿיהלט ווי עס איז גייסטיג צו שטאַרקען די יודען און דאָס יודענטום אין די גלות לענדער, פֿדי דאָס פֿאַלק זאָל נישט ווערען וואָס ווייט ער מעהר צוריסען, עס זאָל פֿון איהם נישט בלייבען נור איינצעלנע צוהאַקטע אַיבֿרים, וועלכע זענען פֿעהיג נור צום צאָפֿלען זיך און נישט צום לעבען. יעדער האָט געוואוסט אז די ציוניסטישע אַרבייט פֿאַדערט די גרעסטע אַנשטערענגונג פֿון אַלע פֿחות פֿון גאַנצען פֿאַלק, און, צוטרעטענדיג נור צו דער אַרבייט, האָט יעדער זיך געמוזט זאָגען דעם ביטערען, שרעקליכען אָמט, אז מיר האָבען נישט דאָס פֿאַלק, וואָס איז פֿעהיג צו אונזערע הויכע ציעלען, און נישט די פֿעהיגע פֿיהרער וואָס זאָ-לען זיין בעקאַנט מיט אונזער פֿאַלק און איהם איבערגעבען. ביי אַזאַ מצב, וועלכער איז אַלעמאַל יעדערען גאָנץ קלאָר געוועזען, האָט שטענ-דיג געמוזט וואַקסען דער פֿערלאַנג צו קולטוראַרבייט, און אזוי איז עס טאַקי געוועזען ביז נאָך דעם 2-טען קאָנגרעס. ערשט אין דער צייט צווי-שען איהם און דעם 3-טען קאָנגרעס איז עס אַנדערש געוואָרען. פֿאַר וואָס? זיך סטאַרענדיג צו פֿערברייטען דעם ציוניזם וואָס מעהר צווישען פֿאַלק, האָט מען געוואָלט אויסמיידען אַלסדינג, וואָס עס קען נור אַרויס-רופֿען ביי וועמען עס איז אַ אונצופֿרידענהייט. מען האָט גערעכענט אז אזוי ווי די גרויסע מאַסען פֿון אונזער פֿאַלק זענען פֿרום און פֿאַנאַטיש, וועט די קולטוראַרבייט זיי שטעהן אין וועג צוצוטרעטען צום ציוניזם. און אין גאַנצען פֿון יִשְׁלום און אַהדות צווישען דעם גאַנצען פֿאַלק האָט מען אָנגעהויבען צו פֿאַדערען אויסצושליסען די קולטור פֿון דעם ציוניס-טישען פֿראַגראַם. דאָס גאַנצע פֿאַלק וואָלט צוגעשטאַנען צום ציוניזם,

און צייט, אבער דער קאנגרעס דארף זיך מיט קולטור נישט פֿערנעמען, אויף איהם דארף זיין שולום. דערויף מוזען מיר ענטפֿערען, דאָס דער שולום וועט דורך דעם נישט געשטארקט ווערען. זאלען מיר זיך אויך פֿארשטעלען אז אַ גרויסער טהייל פֿון אונזער פֿאלק איז געגען קולטור, און אז אויף די קאנגרעסען וועט די קולטורפֿראַגע נאָר נישט בעהאַנדעלט ווערען. נוט, וועלען אַבער די געגנער פֿון קולטור זיין מיט דעם צופֿרידען, וואָס דיזעלבינע ציונים־טען, וואָס זענען געווען מיט זיי אויפֿין קאנגרעס, קומען זיך גלייך צונויף צו טהון גאָנץ אנדערע אַרבייטען, וועלכע דער קאנגרעס האָט נאָר נישט פֿאַרגעשריבען און פֿערנעמען זיך מיט קולטוראַרבייט, וואָס איז אזוי שערליך פֿאַר דעם ציוניזם. וועט מען אָפֿשר דאָן גאָר קומען צו דער דעה אז די ציוניסטען קולטורטרעגער זענען העכסט שערליך און אז מען דארף זיי אין גאנצען אויסשליסען פֿון דער ציוניסטישער פֿעראייניגונג. און פֿאַר וואָס זאלען דאָן אין גאנצען אויפֿהערען די פֿנים־וויילען, אין וועלכע מען שרייבט איצט אז דער ציוניזם איז נור אַ פֿאַלש, אַבצור־נאָרען דאָס פֿאלק, עס אַראַבעזפֿיהרען פֿון וועג. אפשר, וועלען די פֿאַס־קוויילאָנטען נאָך קריגען מעהר שפּייז דורך דעם, וואָס זיי וועלען אויפֿ־ווייזען, דאָס מען נאָר זיי אָב, דען אויפֿין קאנגרעס האָט מען אַ וואָרט נישט גערעדט וועגען קולטור און דערנאָך האָט מען זיך פֿון זיי אָבגע־טהיילט און אָנגענומען בעשליסען, וואָס זענען העכסט שערליך. ווער ווייס?

ניין, אונזער פֿאלק איז איין אלטעס קולטורפֿאלק, וואָס האָט תמיד געשעפט זיין קראַפט פֿון דער קולטור, און דערום קען עס זיך פֿון זיין קולטוראַרבייט נישט אָבזאָגען; מיר קענען נישט אַ ווילען נישט אונזער געשיכטע אַ סמקעקען. אָבטהיילען די קולטוראַרבייט פֿון ציוניזם קענען מיר אויך נישט, דען ביי אַלע אונזערע בעמיהונגען צו קריגען אונזער לאַנד מוזען מיר אויך קריגען אונזער פֿאלק און איהם געבען די קרעפֿטען, דורך וועלכע עס זאָל אויך ווייטער קענען אויסהאַלטען יעדען שטורמ־ווייג און זאָל קענען און וועלען אַרבייטען פֿאַר דעם ציוניסטישען קאַיזער, וואָס האָט שטענדיג געלעבט ביי איהם אין האַרצען.

די אויפֿגאַבען פֿון דער קולטוראַרבייט זענען גרויס און שווער. זי קען נישט געפֿיהרט ווערען אָהן די איינאַרדנונג און די איינזאַמלונג פֿון אַלע קרעפֿטען, אויך נישט מוז זיין אַרגאַניזירט און געפֿיהרט ווערען מיט אַ פֿלאַן. מיר טאָרען אָבער נישט שאַפֿען איין אנדער אַרגאַניזאַציע־היין דער ציוניסטישער, ווייל מיר וועלען דאָן קריגען 2 גאַנץ אָבגעזונדערטע און אָבגעטהיילטע אינסטיטוציאָנען. דער קאנגרעס מוז פֿאַר אונז בלייבען דער איינציגער אויסענוועניגסטער אויסדרוק פֿון אונזער איינהייט, ער איז פֿאַר אונז די העכסטע אינסטיטוציאָן און אין איהם אַליין דארף און קען

פֿון יודענטהום, וואָס גלייבט נאָך אַמאָל אויף אין האַרצען, וועט וואָס מעהר אויסגעלאָשען ווערען און ווען אונזער יונגער וועט אַליין מעהר אָבגעריסען ווערען פֿון אונזער פֿאלק און זיין געשיכטע. נישט גערעכט זענען דערום די וואָס זאָגען: ציוניזם איז אונזער פֿערלאָנג און נישט קולטור! אָהן קולטוראַרבייט קען דער ציוניזם נישט זיין און נישט לעבען. מיר וואָלטען נור אויף דעם פֿאַל אונז געקאָנט פֿאַרשטעלען הוילע ציונים־טישע אַרבייט אָהן יעדע קולטור, ווען עס וואָלט שוין געווען די רייד דערפֿון, אז מען דארף נור איינאַרדנען די עמיגראַציע און קאַלאָניזאַציע אין אַרץ ישראל, מיר זענען נאָך אָבער פֿון דעם זעהר ווייט, אונז זער ציוניסטישע אַרבייט מוז איינגערעכענט ווערען אויף פֿיעל, פֿיעל יאָהרען, און דערוויילע לאָזען פֿאַלען דאָס יודענטהום — איז דען דאָס מעגליך? איז דען דאָס פֿראַקטיש? וואָס טויג אונז די גרויסע צאהל פֿון שְׂקל געבער און אַקציעס צאָהלער, ווען זיי מאַכען נישט אונזער פֿאלק שטאַרקער און פֿעהיגער צו דער ציוניסטישער אַרבייט, און ווען זייער אייגענעם לעבען ווערט אויך נישט פֿולער און רייכער אין געדאַנקען און אידעאַלען. וואָס איז דער נוצען דערפֿון אז פֿון איין זייט וועלען מיר האָבען יעדעס יאָהר מיט אייניגע טויזענד שְׂקלים מעהר און פֿון דער אנדער זייט וועלען די קינדער אַליין מעהר ענטפֿערעמדעט ווערען פֿון אונז און פֿון אונזער פֿאלק. וועט דען אויף אַזא אָפֿן לאַנג געדויערען אויך דאָס וואַקסען פֿון די שְׂקלים און די אַקציעס? מיט וואָס וועט אונזער אינטעליגענץ אויפֿגעהאַלטען ווערען אין ציוניזם, ווען זי וועט אין איהם, אין יודענטהום נישט געפֿינען דאָס גייסטיגע לעבען און עס מוזען זוכען אַנדערש וואו? אונזער פֿאלק, זאָגט מען, איז געגען קולטור. וואו זעהען מיר דאָס? דער חֶשֶׁק צו בילדונג איז איצט ביי אונז אומעטום אין די פֿערוואַרפֿענסטע ווינקעליך. די ציוניסטען זענען נור אָנגעשראַקען פֿון די רייד פֿון איינצעלנע פֿאַנאַטיקער, אָבער אונזער פֿאלק איז נישט מעהר פֿאַנאַטיש. אונזער פֿאלק קוקט נישט מעהר אויף אַ פֿרעמדע שפּראַך און אויף אַ פֿרעמדעס בוך ווי אויף אַ טריף פֿסול. וועט אָפֿשר אונזער פֿאלק זיין געגען די פֿערברייטונג פֿון דער העברעאישער שפּראַך און פֿון אונזער ליטעראַטור? דאָס דאָך געוויס נישט. צו וואָס איז דען אזוי דער שרעק און דער פחד? און זאלען אַפֿילו געוויסע טהיילען זיין געגען קולטור, וועלען זיי צו אונז צושטעהן שפּעטער. פֿדי צו געווינען אויך אייניגע פֿון די טהיילען, זאלען מיר זיך דען צוליעב זיי אָבזאָגען פֿון דער וויכטיגער אַרבייט, אָהן וועלכע דער ציוניזם קען זיך נישט האַלטען?

מיר זענען נישט געגען קולטור, ענטפֿערן פֿיעל, זאלען טאַקי די ציוניסטען זיך פֿערנעמען מיט קולטוראַרבייט, זאָל יעדערער אין זיין שטאַדט טהון וואָס איז נור מעגליך נאָך די פֿאָדערונגען פֿון זיין אָרט

פֿעלעטאָן.

א ביסעלע פאליטיק.

I.

א ביסעלע פאליטיק. יודען האָבען ליעב פאליטיק.

אַט פֿון דער יודישער ליעבע צו פאליטיק האָב איך די טעג געהאט אַ גרויסע טובה.

איהר ווייסט דאָך מסתמא אז איצטער איז די צייט וואָס די "פֿעל־קער וואַנדרעווען", ד. ה. דער סעזאָן אין וועלכע מען ציהט זיך איבער פֿון איין וואָהנונג אין די צווייטע, וואָס דאָס איז פֿאַר אַ גלות, איין אָבקומענעש אויף דער וועלט, ווייסט נור דער וואָס האָט דאָס אומגליק נישט לאַנג איבערגעלעבט. נישט אומזיסט זאָגט דאָס יודישע שפּריכוואָרט, "צוויי מאָל זיך געצויגען איז איין מאָל אָבגעברענט", טאָקע ווי נאָך אַ שרפה, אָדער גלייך ווי דער "גרויסער קולאַק" * און נישט קיין טרענער און פֿיהרען וואַל־טען מיין בעל־בית־שקיים איבער געטראָגען. פֿון די שטוהלען פֿעהלען פֿיס

(* ליינט די פאליטיקע אין אויבערשטען שטאַק פֿון "יוד").

ליך, פֿון סאַמאָואַר פֿעהלט אַ הענדטיל, פֿון טשאַיניק דאָס פֿיסקיל, פֿון מיינע קאַלאָשען פֿעהלט איינער, אויף מיין טאַכטערס היטעלע מיט בלומען האָט זיך איינער פֿון די "גרויסע קולאַקען", אַ טרענער מיין איך, אנדער געזעצט זיך אַברוהען... מיין טאַכטער האָט בעת מעשה געגעבען אזא קוויטש אז עס גרילצט מיר נאָך איצטער אין די אויערען.

נאר נישט דאָס בין איך אויסען, איך האָב אייך נור געוואָלט דער־צעהלען אז איידער איך האָב זיך נאָך אָנגעהויבען אַרויסציהען פֿון מיין וואָהנונג, איז צו מיר געקומען אַ יוד מיט זיין ווייב און מיט זיין איידעם און פֿערלאָנגט, אז איך זאָל זיך מאַרגען פֿריה אַרויסציהען ווייל ער האָט גע־דונגען מיין וואָהנונג. איך האָב איהם געענטפֿערט אז פֿריהער ווי אין דריי טעג אַרום קען איך זיך נישט ציהען, ווייל פֿון מיין נייער וואָהנונג האָט מען זיך נאָך אויך נישט איבערגעצויגען, מען דארף נאָך דאָרטען קאַלכען און פֿאַר־בען די פאדלאָגעס.

— איך וועל זיך ציהען אויף אייך, איך וועל נישט קוקען אויף קיין זאך, האָט דער יוד געזאָגט פֿול מיט כּעס.

— אויף אייך וועלען מיר זיך ציהען, מיט פּאַליציע וועלען מיר אייך אַרויסוואַרפֿען, האָבען זיך אָנגערופֿען זיין ווייב מיט דעם איידעם, מאַרגען, נישט שפּעטער ווי מאַרגען, מיר דאַרפֿען אייך קאַלכען.

וואָס זאָל איך אייך דאָ אַ סך בראַיען, עס האָט געהאַלטען ביי אַ גרויסען סקאַנדאַל, אז די גאַנצע גאַס זאָל זיך צוזאַמען לויפֿען, נאר פֿלוצים האָט זיך געפֿענט די טיהר און דער ברעפֿטערענער (מאָריך ימים זאָל ער זיין) האָט מיר דערלאָנגט אַ צייטונג, ווי מיין ברודער יוד, וואָס האָט גע־

יעדעס יאהר ציוניסטען קאנגרעסען און אויף די קאנגרעסען איז אלעמאל די שאלה וועגן קולטורארייט נישט קיין עיקר, נאר א טפל; אבער ווער עס בעטראכט גוט דעם גאנג פון די קאנגרעסען דער זעהט אז וואס ווייטער ווערט מעהר און ערנסטער גערעדט וועגן דער שאלה, און עס איז א האפנונג אז מיט דער צייט וועט זי פערנעהמען אויך אויף די קאנגרעסען אזא גרויסען ארט ווי זי פערנעהמט ביי די ציוניסטישע חברות. אויסער דעם דארפן מיר זיין צופריעדן מיט דעם וואס די קולטורארייט טהוען מיר נישט ווי א מצוה וועלכע אנדערע האבען אויף אונז ארויפגעלעגט, נאר מיר פיהלען אליין אז זי איז נייטהיג אין אונזער פאלקסלעבען, און דערום זענען מיר זיכער אז די קולטורארייט וועט לסוף גובר זיין און אלץ איבער-וועגען. אלזא לאמיר צוריק געהן צו דער שאלה: אין וואס האט זיך אויס-געדריקט די קולטורארייט פון די ציוניסטען? מיר מווען אבער פריהער בעמערקען, אז די שאלה ווערט געפרעגט פון דעם נייען מין ציוניסטען: פון די פאליטישע. מען פערגעסט אין דעם, אז די ציוניסטישע בעוועגונג אט זיך אנגעהויבען נישט מיט ³ יאהר צוריק, נאר אסך פריהער, אז עס עקסיסטירט א גאנצע נייע ליטעראטור וועלכע איז געשאפען געווארען דורך דער בעוועגונג און אז די לעצטע צוהאנגיג יאהר איז אויך געטהון געווארען פיעל כדי צו בילדען דאס פאלק. פונדעסטוועגען וועלען מיר ענטפערען אויף דער שאלה, און בקיצור דערצעהלען וואס די ציוניסטען האבען אויפ-געטהון אין קולטורארייט במשך פון די צוויי יאהר, אין וועלכע עס איז געווען דער ערשטער און צווייטער קאנגרעס. דאס וואס מיר וועלען דער-צעהלען איז גענומען פון ריכטיגע קוועלען, פון די חשבונות וועלכע מען האט פארגעשטעלט אויף די ציוניסטישע ראיאן-פערזאנלעכע פאר דעם צווייטען און דריטען קאנגרעס. די ארייט פון די ציוניסטען איז צווייטעליי: פון איין זייט דארפן זיי צוציהען צו זיך די אינטעליגען וועלכע איז אין גאנצען אבערזונדערט געווארען פון פאלק דורך דער אסימילאציע, און זי בעקאנט מאכען מיט דעם פאלק און זיין געשיכטע, מיט זיין לעבען און אלטער שפראך, פון דער אנדערער זייט דארפן זיי מאכען פיינער און געבילדעטער דאס פאלק, איינגעבען איהם א חשק צו לעבען פריי און עלבסטשטענדיג, און אויפפרישען אין איהם די אלטע פאלקסאידעאלען. די לעצטע ארייטען טהיילט זיך ווידער אויף די ארייט פאר ערוואכסענע מענשען און פאר דעם יונגען דור צו ערציהען איהם אין גייסט פון ציוניזם. ווען מיר קוקען זיך צו צו דער טהעטיגקייט פון די חברות, זעהען מיר, אז די ציוניסטען האבען נישט פערנאכלעסיגט קיין איין צווייג וואו עס דארף זיך ארויסווייזען די קולטורעלע טהעטיגקייט. אמת עס איז נאך וועניג געטהון געווארען אין פערגלייך מיט דעם וואס מען דארף טהן, נאר מען דארף נישט פערנעסען אז סך-הכל איז נישט מעהר ווי בערך דריי יאהר ווייט די בעוועגונג האט זיך צושפרייט צווישען פאלק, אז עס איז דא ביי אונז זעהר וועניג טהוערס, און אז די וועלכע פרעגען מיט אזא ברייטקייט: "אין וואס בעשטעהט אייער ארייט?" ווילען אליין נאר נישט טהון.

לאמיר צוריק געהען צו די חשבונות. אין דעם דין וחשבון וואס מען האט פארגעשטעלט אויף דער אסיפה פאר דעם ²-טען קאנגרעס, שטעהט אזוי: אויסער זאמלען שקלים און צייכענען אקציעס פון קאלאניאל-באנק האבען זיך די ציוניסטישע חברות אס מעהרסטענס און מיט דעם גרעסטען חלק פערנומען מיט קולטורעלע פראגען, פיעל חברות, איינזעהענדיג די

פערזאנליכע זיין אונזער גאנצע ארייט, וואס וויל הויבען און שטארקען י. ל. אונזער פאלק.

די קולטורארייט אין ציוניזם.

אין די לעצטע נומערן "וואסחאד" און "בודושצנאסט" האט מען אייניגע מאל גערעדט וועגן די קולטורארייט פון די ציוניסטען. אנווייזענדיג אויף דער בעקאנטער שאלה וואס דר. הערצל האט געפרעגט אויף דעם קאנגרעס, "וואס איז קולטור?" פרעגען אלץ די צייטונגען: אין וואס בעשטעהט די קולטורעלע אויפגאבען פון די ציוניסטען, צו וואס ציעלען זיי מיט זייער קולטורארייט און וואס האבען זיי דערגרייכט אין איהר. אויף די ערשטע שאלה: אין וואס בעשטעהט די קולטורעלע אויפגאבען פון די ציוניסטען, איז באמת נישט כדאי צו ענטפערען, ווייל די קולטורעלע אויפ-גאבען פון די ציוניסטען זענען נישט אנדערש ווי די קולטורעלע אויפגאבען פון יודישען פאלק בכלל. אונזער ציעל איז: אונזער פאלק וואל קומען צו אזא מצב אז עס וואל קענען פריי ענטוויקלען זיינע קרעפטען און זיין נישט האלבדייטשען אדער פראנצויזען, נאר אמת'ע און גאנצע יודען, דערביי ווילען מיר זיך נישט אבשליסען פון דער גאנצער וועלט, ווייל מיר האלטען עס פאר שערליך, גוטעס דארף מען זיך אבלערנען פון אלעמען, אפילו פון א פערעמדען, מיר זאגען נור אז ביי אונזער היינטיגער לאגע בענוצט זיך נור די אינטעלעגענץ מיט דעם גוטס וואס עס געפינט זיך ביי אנדערע, ווייל דאס פאלק איז בכלל אנוויסענדיג, און דער אינטעלעגענץ ווידער האט אזוי פערשמעקט דאס אבלערנען זיך פון אנדערע, אז זי מאכט נישט קיין שום אונטערשייד צווישען גוטס און שלעכטס און נעהמט אלץ איבער בלינדערהייט, אויב עס איז נור פערעמדס, און פערקעהרט טרייסעלט זי זיך אב פון דעם גוטס, אויב עס איז נור יודישעס. מיר ווילען אבער אז אונזער פאלק וואל פיהרען א נאציאנאלען לעבען, ווי א פאלק פאר זיך, ער וואל ווייטער ענטוויקלען זיין קולטור, וועלכע איז ווי פערגליווערט געווארען און געבליבען אויף איין ארט איבער פערשידענע אויסענווייניגסטע סבות, אז ער וואל ארייטען צוזאמען מיט אנדערע פעלקער, אבער אויף זיין אייגענעם דרך, כדי צו פערבעסערען דאס לעבען פון כלל. לעבענדיג צווישען אנדערע פעלקער האבען מיר פון איין זייט צרות, אלס פערעמדע און פון דער אנדערער זייט ליידען מיר אלס א פאלק, וועלכער קען נישט ארייטען פאר זיין קולטור און קען נישט איינריכטען זיין לעבען ווי ער וויל.

די קורצע ערקלערונג האבען מיר געגעבען כדי יעדערער וואל פערשטעהען אין וואס עס בעשטעהען אונזערע קולטורעלע אויפגאבען. מיר ווילען נישט נור בעקומען אויף דעם אדער יענעם אופן ארץ-ישראל און ווערען זעלבסטשטענדיג, ארץ ישראל איז אונז טהייער, אלס א לאנד וואו עס איז אויפגעוואקסען אונזער אמונה, וואס עס האט זיך אויסגעבילדעט דאס יודישע לעבען, אבער ארץ-ישראל צו בעקומען איז נישט קיין צוועק, נאר א מיטעל כדי איינצורייכטען דאס אונזער פאלקסלעבען אויף די יסודות פון גלייכהייט, אחדות און פרייהייט.

אין וואס זשע האט זיך אויסגעדריקט די טהעטיגקייט פון די ציוניסטען אויף דעם וועג, עס איז דאך שוין דריי יאהר ווייט עס ווערען געמאכט

וואלט ציהען זיך אויף מיר, האט דערוועגן א צייטונג, האט זיך זיין געזיכט באלד איבערגעבויטען און האט זיך געווענדעט צו מיר מיט ווייכע רייז.

— א, א צייטונג... וואס הערט זיך עפס מיט דער פאליטיקע, איהר ווייסט דאך יא וואס עס טהוט זיך...

איך, וואס קען בכלל ניט צוועהן קיין כעס און האב ליעב אז מען רעדט מיט ווייכע רייז, האב איהם מיט פערגינגען געענטפערט אויף זיין פראגע.

— אזוי, אזוי שטעהט עס מיט די ענגלענדער און מיט די בורען, זאגט איהר, און וואס הערט זיך עפס, הא, הא, מיט די קיטאישיקעס, מיט די חניטשיקעס, אלע מלכים שלאגען זיך מיט די לאנגע צעפ, הא, הא, א שענע מעשה, עס ווייזט אויס אז די חניטשיקעס זענען נאך ניט קיין פעפערס.

איך האב באלד בעמערקט אז דער יוד, וואס וויל זיך ציהען אויף מיר האלט מיט די חניטשיקעס און איך האב איהם געמוזט צוליעב טהון און בין אויך ארויסגעטרעטען געגען אייראפא.

— נו, און וואס זאגט עפס ביסמארק? האט דער יוד געפרעגט מיט א גנבה'שען שטייבעלע.

— ביסמארק איז שוין לאנג געשטארבען.

— ברוך דין אמת, איך האב נאך ניט געוואוסט, האט דער יוד אנגעהויבען סמאטשקען מיט די ליפען, שאדע, איך האב נאך ניט געוואוסט, אין דער יוגענד ווען איך בין געוועסען אויף קעסט, — עס איז געוועזען צייט

און גוט אויף דעם הארצען, פלעג איך א מאל אליין ליינען א צייטונג נאר איצטער, איממשינס געזאגט, איז דער קאפ אזוי פערשלאגען מיט פרנסה, אז מען איז נאך ניט דערביי, אט מאכט זיך, האב איך ליעב צו הערען און שמעסען וועגען פאליטיק, זאגט זשע מיר, איך בעט אייך, ווער זשע פיהרט היינט דאס רעדיל אז ביסמארק איז ניט דא?

— אנדערע אויף זיין ארט.

— עט, בלאטע, אז ביסמארק איז ניט דא, איז נאך נישט, ער האט דאס געהאט א גמרא-קעפיל! שאדע, שאדע, וואס ער איז ניט דא, האט ער ניט אויפגעהערט סמאטשקען מיט די ליפען.

לאנג האבען מיר געשמעסט פון פאליטיק און ווען זיין ווייב מיט דעם איידעם זענען אונז אריינגעפאלען אין די רייז און ווייטער אנגעהערט די פראגע "וועגען מארגען זיך ארויף ציהען אויף מיר", האט דער יוד זיי געענטפערט:

— מען קען זיך ניט ציהען יענעם אויף דעם קאפ, מען איז דאך מענשען, מיר וועלען שוין ווי אזוי עס איז צווארטען די פאר טעג.

און אט, ווי איהר זעהט אדאנק דעם יודענס ליעבע צו דער פאלי-טיק איז מיר ארויסגעקומען ניט קיין קליינע טובה, דאס איך האב זיך געקענט איבערציהען אין מיין נייע וואהנונג רוהיג און אהן סקאנדאלען, וואס דערצו איז ניט יעדער זוכה.

אט וואס פאר א קראפט עס שטעקט אין דער פאליטיק.

מ. ספעקטאר.

מיר זאלען זיך צוקוקען צום געזיכט פֿון די גרוינער קריסטען, צו זייער געשטאלט, זייער בעוועגונג, זייער נערוועזער אַרבייט, צו זייער שטרעבען און דענקען, וועלען מיר פֿערהוושט ווערען פֿון דער עהנליכקייט צווישען זיי און די יודען; אויך זייערע געמען זענען אלטע יודישע ווי למשל: אברהם, יצחק, יעקב, אדם, אסף, חבקוק, יחזקאל, דניאל, עזרא, ירמיהו; שרה רבקה מלכה, חנה דבורה, אסנת, מרים, אלישבע, בת-שבע, און זיי בעריהמען זיך טאקי און שטאַלצירען מיט זייער יחוס און זיי שטאַמען פֿון די עשרת־השבטים, און נישט נור דער פֿאַרשטער עולם, אפילו די גרויסע פֿירסטען און די גרויסע אדעליגע לייט יחוסען זיך שטענדיג מיט דער יודישער פֿאַהן, ווי למשל דער בעוואוסטער פֿירסט באגראטיאן־מוכראנסקי, פֿון דעם נאָמען: בן־מכיר; ווער עס קומט אַריין צו דעם אלטען פֿירסט, בעווייזט ער איהם גלייך זיין יחוס בריף דאָס ער שטאַמט אַרויס פֿון די עשרת־השבטים; דער געוויסער פֿירסט אבימעלעך — אבימלך; מעלקיסעדיקאָוויטש — מלכיצדק, א. ו. ו. — אויך געפֿינען זיך פֿיל העברעאישע ווערטער אין זייער שפראך, פֿון וועלכע אי דער שורש אי דער טייטש איז אלס אינס אויף העבראיש ווי אויף גרויניש, דער ראבינער ה' ווינשאל האָט מיר געוויזען א ווערטער־בוך, אין וועלכען ער האָט צוזאַמען געקליבען 500 ווערטער, וואָס האָבען דוועלכע בעדייטונג און אויסשפראַכע, ווי אויף גרויניש אזוי העברעאיש. — נעמט מען זיך עפֿים וואָס עס איז רעדען מיט א גרוינער בעריהמט ער זיך גלייך אז ער שטאַמט פֿון יודען, אָבער פרובט נור אַ זאָ: טהון איין אַרמענער אז זיין געזיכט איז עהנליך אויף א יודען (וואָס עס טרעפט גאנץ אָפֿט), איז ער גרייט אייך צו טויטען... — אונזערע ברידער, די גרוינישע יודען, האָבען מיר אויך פֿערויבערט אז זיי רעכענען די גרוינער קריסטען ווי ברידער, און ביידע פֿיהלען ביי זיך א קרבת־משפּחה, אָבער די אַרמענער האָבען זיי פֿינד תכלית שנהא ביידע צוזאַמען אי די יודען אי די קריסטען. נאָר ווי די געשיכטע איז, צי שטאַמען די גרוינער קריסטען פֿון יודען צי נישט, דערווייל וויסען מיר אז די אלע פֿעלקער זענען שוין איבער־געניצעוועט געוואָרען... אייניגע האָבען זיך אונטערגעלעגט דעם איסלאַם, און אייניגע האָבען צוגענומען דאָס קריסטענטום, וואָס אַנ־בעלאַנגט אָבער די גרוינער־יודען איז זעהר מעגליך דאָס זיי זענען פֿון די עשרת־השבטים. מיר וועלען פרובען דאָס צו בעווייזען. עס איז פֿאַראַנען אַ אלטע "קבלת אַבֿות" ביי אלע קאווקאזישע יודען, גרוינער, דאנעסמאנער, בערגישע (*) אז זייערע עלטערען די עשרת־השבטים זענען צום ערשטען פֿערטריבען געוואָרען דורך דעם מלך אשור קין אַרמעניען, וואָס עס ליגט ביי די קאווקאזישע בערג, אויף די ווערטער פֿון דעם נביא עמוס (ד-ג) וַפְּדִצִים תִּצְאָנָה וְהִשְׁלַכְתֶּנָּה הַהִרְמִזָּה, זאָגען זיי אז דאָס מיינט מען הרמניה, אָדער אַרמעניען. דער תרגום יונתן בן עוזיאל זאָגט אויך: "וּגְלוּן יִתְכּוּן לְהִלָּה מִן טוּרֵי הָהָרְמִזָּה" ד. ה. מע וועט אייך פֿערטריבען ווייטער פֿון די אַרמענישע בערג; זיי זאָגען אז דער טייך "קורא" וואָס שניידט דורך די שטאָדט טיפֿלים, איז דער "נהר פֿכר", ביי וועלכען יחזקאל האָט געזעהן די מרפּבה, און דער אמת איז, ווער עס קומט דאָס ערשטע מאל אין דער דאָזיגער געגענד און גיט אַ בליק אויף די ווילדע הויכע בערג, אויף דעם קלאָר־ווייסען שנעענדיגען שאל מיט די פֿאַרשטגע אייביגע אייז, וואָס פֿערדעקט ווי אַ טורבאַן זייערע קעפֿ, אויף זייערע שרעקליכע ווילדקייט אומעטום און אויף דעם לויטערען שענעם אייביגען פֿריהלינג מיט זיינע פֿערכשופטע בילדער פֿון אלערליי קאַ־לידען, בלומען און רויזען ביי די בערג אונטען, אויף די גרינע דיר־וואַנעס וואָס בעדעקען די טהאַלען מיט די שענע צעדער־וועלדער און וויינגערטנער, ווער עס זעהט דאָס אלץ קען ער זיך גאָר גרינג איבער געבען אין אַ גייסטליכער בעוועגונג און דאָ געפֿינען די הייליגע גאָט־הייט אין איהר גרויסער קראַפֿט וועלכע ווי עס דאָכט זיך צושטערט

חסרונות פֿון די חדרים זאָגען זייער מיינונג אז די פֿערבעסערונג און איינ־אַרדונג פֿון קינדער ערציהונג דאַרף זיין איינע פֿון די וויכטיגסטע ארפֿ־גאָבען פֿון די ציוניסטען און אייניגע לעגען פֿאַר אז מען זאָל מאַכען אַ בעזונדערע פֿעדאָגאָגישע קאַמפּיסאַן, וועלכע זאָל זיך פֿערנעהמען מיט די ענינים, אויסאַרבייטען אַ פֿראַגראַם פֿון די מוסטער־חדרים, און זאָרען וועגען גוטע לעהרער און שולביכער א. ד. ג. די שטערט־וועלכע האָבען אין דער לעצטער צייט עפֿים געטהון אין דער זאך זענען די דאָזיגע! בריצשאני וואו מען האָט געמאַכט — 1 שולע, גאראדישע — 2 מוסטער־חדרים, קאמענעץ — פֿאַר — 1 מוסטער־חדר, שפאלא — 1 שולע, סטאראיא אושיצא — 1 שולע, לובלין — 1 מוסטער־חדר, וואנעץ — 1 מוסטער־חדר, ארגיעוו — 1 ערד־אַרבייטער פֿערמע; אין די שטערט בריצשאני, ווארשא, וואָלקא־וויסקי, געניצשעסק, יעקאטערינאסלאוו, מירנאראד, ראקיטנא, סעקוריאני, טאמאַשאוו, טאמאַשאפּאל האָט מען געמאַכט ביבליאטעקען אָדער לעזעביב־לאַטעקען, אין לאַחוויצי אין סעוואסטאפּאָל — שבת־שולען, און בענדער, און אַדעס — קורסען פֿון העברעאיש. מען קען נישט זאָגען אז דאָס איז פֿיל, נאָר בעטראַכטענדיג די קורצע צייט און די פֿיל שטערונגען, וועלכע זענען געווען אין דער אַרבייט, קען מען זאָגען אז דער ערשטער שריט איז שוין געטהון. מיט בעזונדערען פֿערנעניגען בעמערקען מיר אז אין אייניגע ערטער האָט מען אָנגעהויבען צו פֿערשטעהען, אז מען דאַרף אויך געבען די מיידליך איין ערציהונג אין נאציאנאלען גייסט. דערמאנענדיג נאָך די פֿאַרלעזונגען פֿון חומש און געשיכטע אין די שולען און פֿרוואַט ערטער וועלכע מען האָט געמאַכט אין פֿיל שטערט, די רעדען און רעפּעראַטען, וועלכע מען האָט געלייענט ביי יעדער געלעגענהייט, די בעלער, קאַנצערטען וכדומה וועלכע מען האָט געמאַכט לכבוד חנוכה, פורים און פסח, כדי צו ווירקען אויף דעם פֿאַלק־האָבען מיר אויסגעריכענט די גאנצע אַרבייט פֿון די חברות במשך פֿון דעם דאָזיגען יאָהר.

לאָמיר זיך ווענדען צום דין־חשבון פֿון צווייטען יאָהר, וועלכער איז פֿאַרגעלייענט געוואָרען אויף דעם דריטען קאַנגרעס, דאָרט שטעהט אזוי: חדרים וועלכע זענען מער אָדער וועניגער גוט איינגעאָרדענט זענען דאָ אין ביאליסטאק, וועליזש, עוואטאריא, איזאנאראד, ריגא, ראטמיסטראווקא, יאנישק, אין רושאני, אין ריגא, אין טאראשצא זענען געמאַכט אומוויסטע שולען פֿאַר מיידליך, אין אלעקסאַנדראווסק — שבת־שולען, אין לאדז און לאמא — אַבענדישילען, יעליסאָוועטגראַד — 2 שולען, אין קאלוואריע — 1 שולע, אין גיריצא און סוראזש 1 תלמוד־תורה.

עס זענען געמאַכט געוואָרען קורסען פֿון געשיכטע און תנ"ך; אין בלאשקי בוטרימאנק, בערעזאָווקא, ווילנא, וויניצא, גאראדיע, האראדישק, גאלאצא, פריסטאן, יעקאטערינאסלאוו, יעליסאָוועטגראַד, זשיטאמיר, קאמענ־קא, קאלוואריע, קארעץ, קאוונא, קיבארטי, לאודזע, מאזיר, מינסק, מאלאצא פערעשעפינא, ניעבאדקא, ארגיעוו, אשמינא, פעטראקאוו, פעטראוועראווקא, ריעשעטלאווקא, סאלאנטי, סטעבלעוו, סטעפאנצי, טארוטינא, טאראשצא, צשערניגאווקא, צשענסטאחאו, איישישקי און יאבלאנאו.

ביבליאטעקען זענען איינגעריכטעט געוואָרען אין אלעקסאַנדראווסק, בערעזאָווקא, בוקי, ביטרימאנק, בערעטליטאו, ביאליסטאק, וויליקי, וויניצא, ווישטינעץ, וועליזש, גאראדיע, גאלדינען, דרמער, יעוואטאריא, יעקא־טערינאסלאוו, יעליסאָוועטגראַד, זשאקאוו, זשואנעץ, וועניגאראדקא, זגיריצא, קירדאני, קערץ, קאלוואריע, קאוונא, קאמענאק, קאזאטין, קיעוו, קארעץ, לאמא, מאזיר, מינסק, מירנאראד, מאלאצא פערעשעפינא, ניקא־לאיעוו, ארענבורג, אשמינא, ארעל, ארגיעוו, פעטראקאוו, נאָווא־בובארא ראטמיסטראווקא, ריגא, ריעשעטלאווקא, סטעבלעוו, סעוואסטאפּאָל, טאראשצא, צשערניגאווקא.

אויסער דעם האָט מען פֿאַרגעלייענט רעפּעראַטען פֿאַר געבילדעטע יונגעלייט ווי למשל, געשיכטע פֿון חבת ציון און ציוניזם, געשיכטע פֿון ציוניזם און ווי ער האָט זיך ענטוויקעלט פֿאַר די באַוועגער קאַנגרעסען, ציוניזם און פֿאַרטשריט, ציוניזם און די יודישע קאַלאָניאַלפּאַנק, די היסטארישע ראלע פֿון יודישען פֿאַלק, ציוניזם אלס איבערגאנג פֿון קנעכטשאַפֿט צו פֿרייהייט, די ענטשטעהונג פֿון דעם אַנטיסעמיטיזם, די איינריכטונגען פֿון דער אמאליגער יודישער מלוכה, בעריהמטע יודישע פֿרויען, דער רמב"ם און זיין פֿילאָ־זאָפֿיע, וועגען ערציהונג פֿון קינדער אין נאציאנאלען גייסט און זעלבסטערצ־הונג א. ו. ו.

אונזערע ברידער אויף קאווקאז.

ג.

טיפֿלים בחדש שבט ת"ר... טייערער פֿריינד!

אם ענדע פֿון פֿאַריגען בריף האָב איך דיר צוגעזאָגט שרייבען עפֿים איבער די גרוינער קריסטען, האָטש פֿיל האָט מען שוין וועגען זיי געשריבען, דאָך האָלט איך נישט פֿאַר איבריג איבערצוגעבען דיר איבער זיי אייניגע ידיעות.

(*) עס ס'איז אַגריוסער חילוק צווישען די קרוינער, אין די אנדערע קאווקאזישע יודען, די שפראַכען מיט זייערע מנהגים זענען אויך פֿערשידען, נאר די דאָזיגע לעגענדע איז ביי אלעמען גלייך —

ווי אין גאנצען פֿערגעסען... פֿלוצלינג האָב איך דערפֿיהלט ווי אַ שענע קלאָרע האַנד האָט מיר אָנגעריהרט אויף די ליפֿען און נישט טראָג טענדיג אַ סך—האָב איך זי געקוישט... דאָס איז געווען, די האַנד פֿון דעם חכם וועלכער געהט נאָך דעם דאווענען ארום די בימה איינגע-וויקעלט אין טלית און דערלאנגט יעדערען די האַנד: דער עולם קוקענדיג אויף איהם, מאַכט מיט די הענד, טהוט אַ טאָג דעם שטערען, אַ גלעט דאָס האַרץ און דערנאָך קוישט מען איהם די האַנד. צוגעהענדיג צו יעדערען הויכט דער חכם אויף זיינע אויגען און בענשטיגערען מיט פֿיעל בענייטערונג. מיר האָט זעהר פֿערהיידשט, וואָס דער חכם האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנד צו קוישען אויך צו די עטליכע יונגע פֿרויענציער אשכנזיות וועלכע זענען געשטאנען ביי דער טיהר פֿון שול און געקומען כדי דער חכם זאָל זיי בענשטשען.

מאָרגען צו קבלת־שבת בין איך אַ בעלן געווען צו געהן אַנ-קוקען די צערעמאָניע אין שול ביי די „סאבאַטניקעס“. רוסישע גרים. באמת זאָג איך דיר, אַז איך אליין בין פֿון זיי נאָר נישט צו פֿירדען און דעם כלל ישראל קען אויך דערפֿון נאָר נישט אַרויסקומען... לויט איך בין דאָ מיט זיי גוט בעקאנט געוואָרען מיין איך אַז מיט דער צייט וועלען זיי זיין אַ מין קאראימען וועלכע וועלען אויך שרייען אַז זיי זענען די אמת'ע יודען...

אזוינע געדאנקען האָבען זיך אין מיר דערוועקט קוקענדיג אויף די דאָזיגע גרים — „סובאַטניקעס“ — ווי אָבערזונדערטע אבירים זענען זיי אין דעם רוסישען פֿאָלק און אויך צו אונז וועלען זיי זיך אייביג נישט קענען ציקלעפֿען... דערצו האָבען זיי טאָקע זעהר פֿינד דעם יודען, נישט וועניגער ווי די קריסטליכע רוסען, און זיי זאָגען שוין אַז גאָט האָט פֿון זיי מעהר הנאה ווי פֿון די אמת'ע בני אברהם יצחק ויעקב... דאָס איינע מיט וואָס זיי קענען זיך יאָ בעריהמען איז זייער שטרענגעס אָבחיטען דעם שבת, און דערמיט שטעהען זיי אוראי העכער פֿון אונז זענע דאָרטיגע יודען וועלכע מאַכען שבת זעהר פֿראָס... ערשט נישט לאנג האָט זיך דאָ געטראָפֿען אַזא געשיכטע: אַ קאָמי—וואיאזשער, אַ לוטוואַק, האָט געטוהן אַ שידוך מיט אַ פֿרייליך פֿון אַ רייכען סובאַטניק, וועלכער האָט איהם געגעבען נדן פֿינע עטליכע טויזענד רובל. דעם שבת נאָך דער חופּה האָט דער פֿאָטער געפֿראַוועט אַ גרויסע שמחה, צונויפֿגערופֿען די פֿאַרנעהמסטע מענשען. אינמיטען איז דער חתן אַריינגעגאנגען מיט דער כלה אין אַ צימער און האָט זיך פֿערגעסען, און אַרויסגענומען אפּאפּיראַס און פֿעררייכערט... די כלה איז תיכף אַרויסגעשפּרונגען, אַרויפֿגעפֿאלען דעם פֿאָטער אויפֿן האַלז, און מיט טרעהר רען דערצעהלט איהם די גאנצע געשיכטע פֿון איהר מאַן, דער פֿאָטער האָט קיי שוין נישט געמאַכט און איהם תכף אָנגענומען ביי די האַר פֿונ'ם קאָפּ און פֿאַר די אויגען פֿון אלע געסט איהם אַרויסגעוואָרפֿען פֿונ'ם שטוב. אויף מאָרגען איז זי שוין געווען גענט פֿון איהם — עס האָט נישט געהאַלפֿען קיין טענה ומענה! —

עס האָט מיר דערצעהלט אַרייכער יוד פֿון טיפֿלים, אַז מחמת גרים בושא וואָס ער שעמט זיך זעהענדיג ווי די גרים היטען אזוי שטרענג דעם שבת האָט ער אויך געהייסען אלע זיינע מענשען רוהען אום שבת און לכל הפחות נישט טוהן קיין מלאכה פֿאַר זיי אין די אויגען... זייער איצטיגער רב, אָדער חכם, איז ערשט נישט לאנג געשטאָר-בען, דערווייל פֿערנעמט די שאַלע איינער פֿון זייערע רייכע, וועלכער האָט אַמאָל געהייסען קוזמא און היינט: עזרא, ווייל ער איז צווישען זיי דער געלערענטער. זייערע מנהגים אין שול זענען גאנץ אנדערע ווי ביי אונז. דאווענען, דאווענען זיי אויף רוסיש ווייל עס איז נישט איינער צווישען זיי ער זאָל קענען האָטש עברי, הויך דעם חכם און דאָס איז זיין עברי אויך מיט דער רוסישער אויסשפּראַכע, ווי למשל: „ויתעלה, ויתגא־הלל“ (אין קדיש) „מוריד גא־הטל“ א. ד. ג. ביי קדושה שווייגען זיי אלע און זאָגען אַ וואָרט נישט, נאָר אַז דער חכם קומט צו „קדוש, קדוש, קדוש“, ווערט אַ געשרי: סוויאַט! סוויאַט! זעהר נישט אנגענעהם איז מיר געווען צו הערען זייערע ווילדע געזאָנגען, מיט די ווילדע נגנים... אַ קוויטשעריי, אַ סוויטשעריי, ווער שמועסט ביי דער „שירה“, דאן האָבען די פֿרויען פֿון זייער באַלקאן אָנגעהויבען אויך צו

און צוברעכט אלעס, און שאַפט נייעס מיט וואונדערליכקייט אלע וויילע!! —

אויך אין די נעמען פֿון אייניגע ערטער קענען מיר נאָך געפֿינען די שפורען פֿון די עשרת־השבטים, ווי למשל די שטאָרט „טעלאב“ ביי דעם טייך „קורא“, פֿון וועלכען די קאווקאזער יודען זאָגען אַז דאָס מיינט יחזקאל: וָאָבּוּא אַל הַנּוֹלָה תִּלְ-אָבִיב (טעלאב) הַיּוֹשֵׁבִים אַל נְהַר בְּכָר (יחזקאל ג) און די בעדייטונג פֿון דעם וואָרט טעלאב לויט איך האָב דא חוקר ודורש געווען ביי די גרויזער און פערסיאנער איז: „א גוטער טהאַל“, כמעט דויעלכע בעדייטונג ווי „תל אביב“ אין העברעאיש. דער טייך „קורא“ וועלכען די פערסיאנער און גרויזער רופֿען נאָך יעצט אויך „חעבאריא“, פֿאַלט אַריין אין קאספישען ים, און מיר געפֿינען ביי עזרא'ן אַז ער האָט געשיקט אין דעם אָרט „כסיפּיא“ נעמען כהנים און לויים צום צווייטען בית־המקדש, אויך איז פֿאַראַנען דא אַ שטאָרט אַקסטאפּא. עס איז אפשר די זעלבע שטאָרט, וועלכע די גמרא רופֿט אָן קסטופּון.

די קאווקאזער יודען האָבען אין זיך פֿיעל סימנים פֿון זייערע פֿאַרצייטיגע עלטער און פֿיעל עהנליכקייט אין די מנהגים און אין לעבען מיט די אַרומיגע קאווקאזישע פֿעלקער! אַז מען בעגעגענט אַ קאווקאזער יודען אין וועג מיט אַ קונזשאל אויף דער זייט, און מע שטעלט זיך אָב מיט איהם רעדען, וועט ער ראשית־כל אָנהויבען לויבען זיין קינזשאל אַז ער איז שוין געווען עטליכע מאָל אין דער אַרבייט און האָט זיך זעהר אויסגעצייכענט... דער מנהג „גואל־הדם“ עקזעסטרירט נאָך יעצט אויך ביי זיי ווי צוריק מיט צוויי טויזענד יאָהר! די אכזרזישע מנהגים פֿון אונזערע קאווקאזישע ברידער זענען די רעכטע סבה וואָס די אשכנזים קענען זיך מיט זיי נישט פֿעראייניגען אין פֿרוואַטען לעבען און אין קהלישע ענינים.

אונזערע יודען אשכנזים זענען דאָ פֿאַראַן בערך 500 פֿאַמיליעס. דער רוב פֿון זיי זענען די בעפֿרייטע ניקאָלאיעווער סאַלדאַטען, און די איבריגע גרויסע סוחרים, פֿאַרריאטשיקעס, און געלערענטע. זיי האָבען 2 שולען, איינע רופֿט זיך קאַראַלישע (ווייל זי האָט נישט קיין בימה אין מיטען...) און די צווייטע הייסט סאַלדאַטישע, נאָר טאָקע אמת אַ סאַלדאַטישע מיט אלע פֿיסשיווקעס...

די גרויזישע יודען האָבען אויך אַ בעזונדער שול, נאָר זעהר איין אלטע חורבה וועלכע וואָלט שוין גאנץ לאנג איינגעפֿאלען ווען נישט די קלעצער וואָס האַלטען זי אונטער... פֿאַריגען שבת בין איך גענאָנגען דאווענען צו זיי, האָב איך ביי זיי געזעהן אַסך פֿער-שידענע מנהגים ווי ביי אונז אשכנזים. פונקט דעם שבת איז ביי זיי געווען איין אורה, דער גרויסער חכם זייערער פֿון קוטאיש, אַ שעה פֿאַר זון־פֿערגעהן האָט זיך ביי זיי אָנגעהויבען קבלת שבת, און דער חכם, דער גאסט, האָט געדאווענט פֿאַרן עמוד, זעהר אַשענעס אַנ-גענעהמעס בילד איז מיר געווען צו זעהן אונזערע ברידער וואָס זענען פֿערשטויסען און פֿערלאָרען אין אזוינע ווילדע מדינות צווישען מער-דערישע פֿעלקער, אָבעריסען, אָבעטהיילט פֿון דעם גאנצען יודישען אַרנאָניזם, האָבען זיי דאָך נישט פֿערגעסען אין דעם גאָט פֿון זייערע עלטערען! ווער שמועסט אַז זיי האָבען אָנגעהויבען צו זינגען אינאיינעם מיט'ן חכם, וואָרט ביי וואָרט, די לכה־דודים און אַ געטליכע האַרמאָניע האָט זיך פֿאַנאנדער געגאָסען איבער דער גאנצער שול, מיט דעם טרויעריג זיסען ניגון. דער חכם פֿיהרט מיט זיין טרויעריגער שטימע דעם גאנצען „עולם—קאהר“, זיין שטימע לאָזט זיך הערען עטוואָס העכער פֿון זייערע שטימען, און אלע שטימען צוזאַמען שטעלען צו-נויף די שענע האַרמאָניע וואָס קלאפט אויף די סטרונעס פֿונ'ם יודישען האַרץ און וועקט איהם און דערמנטערט איהם... -- בכלל האָט זיך מיר פֿאַרגעשטעלט זייער דאווענען ווי דער אלטער ישראליק שטעהט נעביך פֿאַר גאָטעס שטוהל און טענה'ט זיך אויס, וויינט זיך אויס פשוט דאָס פֿערביטערטע האַרץ פֿאַר זיין טאָטען... אפשר וועט ער שוין אויף איהם רחמנות האָבען אַמאָל, אפשר וועט ער זיך שוין אויף איהם פֿאַרט דערבאַרעמען... ווי אַפֿערבאַרגענע קראַפֿט האָט מיר בענייטערט קוקענדיג אויף דאָס שענע בילד און איך האָב זיך עפּים

די הינעווער זענען אויך אָנגעפֿאלען אויף די אייזענבאָהן, וועלכע רוסלאַנד בויט אין הינא, נישט ווייט פֿון דער רוסישער גרענעץ. דאָרט איז אויך פֿאַרגעקומען אַ בלוטיגע מלחמה, ביי וועלכער עס זענען געהרגעט געוואָרען 50 רוסען און עטליכע הונדערט הינעווער. ענגלאַנד איילט זיך צו שיקען מיליטער קיין וויי-האָדוויי, רוסלאַנד פֿערשטאַקט איהר חיל ביי די הינעזישע גרענעצען.

בלוטיגע מלחמות זענען נאָך אלץ אָהן אַ אויפֿהער אין טיען-טזין, וואו דער פֿעראייניגטער חיל ווערט בעלאַגערט פֿון דעם גרויסען קולאק. די צאהל פֿון די דערהרגעטע אייראָפּעער איז זעהר גרויס, עס זענען דאָ ראַטעס אייראָפּעאישע סאָלדאטען, פֿון וועלכע עס זענען געבליבען נור איינצעלנע מענשען. ביי אַזאַ געפֿאָהר האָבען זיך די אייראָפּעאישע מלוכות געמוזט בעאייילען מיט דער פֿראַגע איבער די פֿיהרענדע ראָליע אין הינא. רוסלאַנד האָט מסכים געווען, יאפּאָן זאָל שיקען חיל קיין הינא וויפֿעל זי וויל, נאָר מיט דעם תנאי אז יאפּאָן זאָל געהן גלייך מיט די אַנדערע מלוכות, האַנד אין האַנד. און יאפּאָן האָט שוין ארויסגעשיקט 100,000 מאַן, וועלכע וועלען פֿריהער פֿון אלץ בעפֿרייען דעם פֿעראייניגטען חיל אין טיען-טזין פֿון זיין שווערער לאַגע.

דורך די מלחמה אין הינא האָט מען אין גאַנצען פֿערלאָרען דאָס אינטערעס צו טראַנסוואַל. אין דרום אַפֿריקאַ זענען נאָך די ענג-לענדער גאַנץ ווייט פֿון שלום. די טראַנסוואַלער פֿיהרען נאָך די מלחמה מיט פֿיעל ענערגיע און בעאונרוהיגען אָפֿט די ענגלענדער. די טראַנס-וואַלער דעפוטאציע איז שוין פֿון אַמעריקאַ געקומען צוריק, ביי דער רעגירונג האָט זי דאָרטען גאָר נישט אויסגעפֿיהרט, איצט איז די דעפוטאציע אין פֿאַרזי, וואו זי האָט נאָך וועניגער אויסזיכט אויף גוטע רעזולטאַטען. פֿאַר טראַנסוואַל און אַראַניען איז געווען זעהר גוט, וואָס ענטשטעהען איצט אַזוינע גרויסע שווייגיקייטען פֿאַר ענגלאַנד אין הינא, אפֿשר וועט דורך דעם ענגלאַנד דאָך מוזען שלום מאַכען און וויינער ווערען.

צו די מלוכות, וואָס שיקען חיל קיין הינא, איז אויך עסטרייך צוגעשטאַנען, האַטש די אינערע לאַגע איז נאָך גאַנץ אונטער בעשטימט. מען ווייס נאָך אלץ נישט, וואָס רעכענט די רעגירונג צו טהון ביי די שווייגיקייטען וואָס זי האָט דורך די סקאַנדאַלען אין פאַרלאַמענט, די טשעכען טהוען זיך ווייטער זייערס, מאַכען גרויסע פֿאַלקספֿערזאמלונגען און בעמיהען זיך וואָס שטאַרקער אויפֿצופלאַמען די לעבע אין פֿאַלק צו דער טשעכישער שפּראַך. ווי די טשעכען אַרבייטען אין דער הינזיכט, בעווייזט אונז זייער שולפֿעראיין, וועלכען עס איז איצט געוואָרען 2 יאָהר, מיט אייניגע צעהנדליג יאָהר צוריק האָט זיך די טשעכישע אינטעליגענץ געהאַלטען פֿאַר דייטשען. זי האָט זיך אָנגערופֿען מיט דייטשע נעמען און גערעדט דייטש, בעת די אייגענע שפּראַך און דאָס אייגען פֿאַלק איז איהר פֿערהאַסט געווען. אין בעהמען האָט מען אין די שולען אלץ געלערענט אויף דייטש. די דייטשע שולען און די דייטשע בילדונג האָבען אלץ שטאַרקער געשטיקט דאָס נאַציאָנאַלע לעבען פֿון די טשעכען און אלץ מעהר טהיילען אָבגעריסען פֿון טשעכישען פֿאַלק.

עס איז אָבער איצט אַנדערש געוואָרען. די איינגעלאָשענע נאַציאָנאַלע געפֿיהלען האָבען צוריק אויפֿגעלעבט, און מיט זיי איז אויך אויפֿגעשטאַנען די טשעכישע ליטעראַטור צו אַ נייעם לעבען. די טשעכען האָבען פֿריה פֿערשטאַנען די גרויסע קראַפֿט, וואָס ליגט אין דער ערציהונג פֿון פֿאַלק, און זיי האָבען אָנגעהויבען זייער נאַציאָנאַלע אַרבייט פֿון די פֿאַלקסשולען. צו דעם צוועק האָבען זיי געגרינדעט אַ שולפֿעראיין, וועלכער האָט גענומען אויף זיך צו עפֿענען וואָס מעהר פֿאַלקסשולען, וואו עס זאָל געלערענט ווערען אין דער טשעכישער שפּראַך. דערהויפּט האָט די חברה געגרינדעט אַזוינע שולען אין די געגנטען, וואו די טשעכען זענען געווען אין אַ קליינער צאָהל און וואו זיי האָבען נישט געקענט האָבען אייגענע שולען. די טשעכען קענען איצט שטאַלץ זיין מיט זייער שולפֿעראיין, וואָס האָט אין דעם פֿערלויף פֿון די 20 יאָהר געעפֿענט 127 שולען, אויף וועלכע ער האָט אויסגעגעבען 4 מיליאָן גולדען, און מיט וועלכע ער האָט דעם טשעכישען פֿאַלק צוריק געגעבען צעהנדליגע טויזענדער קינדער.

לאָזען זיך הערען, זייערע שטימען האָבען זיך צומישט מיט די מאַנס-בילישע, און אינאיינעם האָט זיך פֿאַרגעשטעלט אַ ריינע גלאַטע „קאַ-מאַרינסקי“... און אַזוי ווי זיי טראַגען רויטע העמדליך מיט פּאַדאָווקעס, און דער קאַפּ איז אַרומגעשוירען קיילעכדיג, איז דאָס אלץ זעהר ווייט פֿון דעם עס זאָל קענען אַרויסרופֿען ביי אונז דעם געדאַנק, אז מיר זענען אין אַ יודישער שול.

דער חכם „עזרא“ האָט זיך מניח געווען צו 15 יאָהר, מיט זיין נעם אַ זיידען פֿון 68 יאָהרען. דער פֿאַטער אָבער, האָט זיך נישט גע-וואָלט מניח זיין ביז דער „עזרא“ איז אלט געוואָרען 50 יאָהר. — איך בין אַ בעלן געווען נאָכצופֿרעגען זיך אויף די סיבות וועלכע האָבען זיי געבראַכט זיך מניח צו זיין האָב איך געהערט אַזוינס: איינער האָט מיר ע-צעהלט אז יהודה איש קריות האָט איהם אין הלום נישט געלאָזט מאַכען אַ צלם, איז ער אויפֿגעשטאַנען פֿריה און זיך מניח געווען; דער צווייטער האָט געהערט אז יודען גיבען אַסך נדן זייערע טעכטער, נאָך אייניגע האָבען מיר דערצעהלט אַזוינע נאַרישקייטען וועלכע זענען גאָר נישט כדאי אַרויפֿצונעהמען אויפֿן פּאַפֿיר... נאר איין אלטער גר פֿון אַ יאָהר 70 האָט מיר דערצעהלט: אז ער האָט אַמאָל געטריבען אָקסען קיין מאַסקוויאַ (ער האָט דאַמאַלס געוואָהנט אין טאַמבאָווער גובערניע) און האָט אויפֿן וועג געפֿונען אַ טלית ותפילין מיט אַ תנ"כ'ל אין רוסישער איבערזעצונג, איז ער געקומען אַהיים און האָט געהייסען זיין עלטערען זוהן, וועלכער איז געווען אַ געלערענטער, ער זאָל דאָס לייענען פֿאַר דעם עולם, פֿלענען זיך אלע טאַג צונויפֿנעמען די אלע שכנים און ער פֿלעגט לייענען פֿאַר זיי ביז זיי האָבען זיך אלע מניח געווען! צבי כשראי.

פאליטישע איבערזיכט.

די ידיעות פֿון הינא זענען נאָך אלץ פֿערפלאַנטעוועט. אין אַנד-הויב וואָך האָבען די טעלעגראַמעס שוין גאַנץ אויספֿיהרליך דערצעהלט מיט וואָס פֿאַר רציחות זענען אויסגעהרגעט געוואָרען אלע פֿרעמדע אין פעקין. אין שרעקליכע בילדער האָבען זיי געשילדערט די לידען פֿון די מענער, פֿרויען און קינדער; צום גליק אָבער ווייזט איצטער אויס פֿון די לעצטע דעפּעשען, אז אלע אייראָפּעער זענען נצול געוואָרען; זיי האָבען געפֿונען שוין אין דעם קייזערליכען פּאַלאַץ, וואוהין זיי זענען אַנטלאָפֿען פֿון דעם גרויסען קולאק, אויף געוויס ווייס מען איצ-מער אז עס זענען פֿאַלש די דעפּעשען פֿון אָנהויב וואָך, דאָס דער קייזער מיט דער קייזערין פֿון הינא האָבען זיך פֿערגיפֿטעט. דער פּרינץ טשאַן, וואס האָט אַריינגעהאַפּט די הערשאַפֿט אין זיינע הענד, און אויפֿגעפלאַמט די הינעווער צו אַ מלחמה מיט די פֿרעמדע, איז איצט אַראָבגעוואָרפֿען געוואָרען פֿון זיין שטעל; די הערשאַפֿט האָט צוריק איבערגענומען די קייזערין, וועלכע וויל איצט ראַטעווען דאָס לאַנד פֿון אַ גרויסער בלוטיגער מלחמה מיט דער גאַנצער וועלט. זי האָט אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל אז אלע וויצעקעניגען פֿון דער גרויסער הינעזישער מלוכה זאָלען ביישטעהן די אייראָפּעער און פֿערהיטען זייער לעבען און פֿערמעגען. מיט דעם איז איצט געשטאַרקט געוואָרען די האַפֿענונג אויף אַ בעסערען אויסוועג, ווייל דער חיל וועט אויפֿהערען צוצושטעהן צום גרויסען קולאק און ווייל דאָס גאַנצע פֿאַלק וועט צוטהיילט ווערען אין 2 טהיילען: אויף פֿריינד פֿון אייראָפּא און אויף איהרע שונאים, און דאָס וועט זעהר שטאַרק אָבשוואַכען די קראַפֿט פֿון דעם גרויסען קולאק. מיט דעם איז אויך אויסגעמידען געוואָרען די סכָנה, עס זאָל ענטשטעהן אַ מלחמה פֿון די פֿעראייניגטע מלוכות גענען די הינעזישע רעגירונג, איצט הייסט עס, העלפֿען די פֿעראינטערעסירטע מלוכות דער הינעזישער רעגירונג נור איינשטילען די מרידה אין דער מדינה.

אַלעפֿאַלס איז נאָך די סכנה גענוג שטאַרק. צווישען טיען-טזין און פעקין אליין שטעהט אַ חיל פֿון דעם גרויסען קולאק, וואָס האָט איבער 100,000 מאַן. אויך אין פֿיעל פֿערשידענע טהיילען פֿון דער מלוכה ברעכען אויס אלץ שטאַרקער בונטען פֿון דעם גרויסען קולאק. איצט זענען די הינעווער אַריינגעפֿאלען אין דאָס ענגלישע לאַנד ביי וויי-האָדוויי, וואָס ענגלאַנד האָט פֿאַר 2 יאָהרען אויסגענאַרט פֿון הינא.

זשארנא קאמאנדא שטעהט אָבער אין וועג, דער פראָקוראָר; מען לאָזט נישט לעבען...

אויב א נישט בעהאַרצטער סוחר זיפצט, טראכט ער אַוודאי: רבונז של עולם, וואו נעמט מען א דירה נעבען א באַלדיגען נשָׂרף; אין זיין זכות וואָלט איך אויך אפשר אויסגעלייזט געוואָרען...

העל אויפגעפלאמט האָבען אויך עטליכע פויליש-אַריסטאָ-קראטישע הערצער... און דוקא נישט צו מיוחס'דיגע רייט-און-שפאָן-פֿערד, צו פֿערשיעדענע האַזאַרדען, לאַטעריע-צעטעל אָדער באַלעט-און מינגעל-טאַנגעל דאַמען, נאָר — — צו מַצוֹת און מַעֲשִׂים טובים. נעמליך עס גרינדעט זיך אַ חברה גבורים, וואָס וועלען זיך אונט-טערגארטלען די לענדען און אַרויסגעהן מלחמה האַלטען מיט'ן יצר-הרע, וואָס מאַכט אַ חזרה אין וואַרשויער יונג-וואַרג.

די שטאָרט ווערט גרעסער פון טאָג צו טאָג און — די צאָהל פֿון אַרימע, פֿערלאָזטע מיידליך וואַקסט פון שעה צו שעה! מיידליך פעריתומ'טע, מיידליך פֿערוואַגעלטע, וואָס זוכען אַרבייט; נייטאַרען, וואָס געהען ליידיג אָדער פֿערדיענען „וואַסער אויף קאַשע“; באַנעס אָהן שטעלען. דיענסט-מיידליך אָהן ערטער און בכלל מיידליך, וואָס זענען גלייך מיט אלע גבירישע און בעלי-בתישע קינדער פון פֿלייש און בלוט, און האָבען דאָך קיין האַפֿענונג נישט געפֿיהרט צו ווערען בכבוד און מיט פֿרייד אונטער דער חֲפֵה...

אויף די אלע לאַקערט דער יצר-הרע אין אלע ווינקעליך, אין גאָס, אין הויז, אויף די טרעפּ, אויף שפּאַציער-גענג, פון אונטער אלע בוימער אין גאַרטען... און דער האַנדעל מיט לעבענדיג פֿלייש, וואָס פֿערוואַרט היימישע, אַמעריקאַנישע און אַזיאַטישע קאַנסומענטען מיט פֿרישער סחורה, וואַקסט אויך ווי אויף הייזען...

די נייע חברה וויל זיך בעמיהען צו פֿערשאַפֿען פֿאַר די אַרימע קרבנות אַרבייט צום פֿערדיענען אַ כשר'ן גראַשען; נאר אזוי ווי אַרבייט פֿערשאַפֿען איז נישט לייכט, און ווערט נאָך שלעכט בעצאָהלט; אזוי ווי די פֿערשאַפֿענע אַרבייט פֿערגרעסערט די צאָהל פון די אַרבייט-הענד און וואַרפֿט דעם פֿרייז פֿון דער אַרבייט צוזאַמען מיט דער מאָ-ראַליטעט פון דער אַרבייט-קלאַסע, — על כן וועט זיין דער עקר כּלל-זיין געגען דעם יצר הרע: מגידות! אַ וואַרעם וואַרט מוסר, וואָס זאָל זיך געסען אין האַרץ אַריין; געטרייע פֿרומע ווערטער, וואָס זאָלען זיך אַריינגעבען צו דער נשמה — — —

און אויסער דעם: כשר'ע און עהרליכע פֿערוויילונגען: טהעע וועט מען טרינקען לייכטען, אָהן ראָס; עסען וועט מען בייסקוויטס, אפשר גאָר ברויט מיט פּוטער, טאַנצען וועט מען אונטער דער השגחה פון אַלטע, גרייז-גראַהע משגיחים... ביליג און פֿרום...

די הַבְּנֵה וועט זיין, ווי געוועהנליך, פון נְדָבוֹת, בעלער, אלערליי פֿערוויילונגען... נאָך אַ בראַקען, געוואַרפֿען פון דער הויך. איך וואָלט פון נייעס, מאַנערן, פון דער זאַטער הויך אַראַכגע-וואַרפֿענעם בראַקען נישט גערעדט, ווען די חברה זאָל נישט אַרויס-טרעטען אויפֿן אַנטיסעמיטישען אופן; זי, די צדקה-חברה, די גבא'ית, די צנועה, וויל אויך זיין „וידען-ריין“...

הייסען וועט די חברה: אונטערן גרינעם קרייז, און אין איינעם פון איהרע ערשטע תקנות שטעהט בפֿירוש: אַז אַנגענומען קענען ווערען נור קריסטען...

דער פוילישער שוסטער זאָגט, אז דעם יוד קען מען נישט געה-מען אין צעך אַריין, ווייל ער פֿערפֿושט די מלאכה; ער אַרבייט אָהן ליעבשאַפֿט, און דעריבער פֿעלשט ער און נישט פאַפּיר אויפֿן אָרט פון לעדער, כמעט שטרוי אַנשטאט שטיפֿטען; דער פוילישער סוחר שרייט, אז מען דאַרף אויסרייסען דעם האַנדעל פֿון יודישע הענד, ווייל זיי וואַרפֿען דעם פֿרייז און פֿערקויפֿען, צו ליעב דעם, שלעכטע, פֿער-פֿושטע סחורה, און דער גראַף פֿרושענדיגעצקי, איינער פון די ערשטע גרינדער פֿון דער חברה, שרייבט אין איין אַפֿענעם בריעף אין „קורייער

דער טשעכישער שולפֿעראַיין איז דערום טאַקי זעהר טייער ביי דעם גאַנצען פֿאָלק: ביי יעדער פֿאַמיליען-שמחה, צי עס ווערט גע-באַרען אַ קינד, צי הויבט דאָס קינד שוין אָן צו געהן אין שול, ביי יעדער חתונה א. ד. ג. פֿערפֿעהלט קיינער נישט צו געבען אַ נדבה פֿאַר דעם שולפֿעראַיין. אויף אלע פֿערוואַמלונגען ווערט געקליבען געלד פֿאַר'ן שולפֿעראַיין, אין אלע הייזער זענען אַנגעשלאָגען פּושקעס צו וואַרפֿען נדבות פֿאַר איהם. יעדער מחבר גיט אַב אַ טהייל עקזעמפּלאַר-רען פֿון זיינע ווערק פֿאַר דעם שולפֿעראַיין. עס ווערען אויך געדרוקט ביכער, פֿון וועלכע די גאַנצע הכנסה געהט אויף די טשעכישע שולען. די חברה האָט איצט 30,000 מיטגלידער, איהר הכנסה איז ביז 200,000 גולדען אַ יאָהר; הויך פֿאָלקסשולען עפֿענט זי אויך גימנאַזיעס, אין וועלכע עס ווערען אלע וויסענשאַפֿען געלערענט אין דער טשעכישער שפּראַך. אייניגע פֿון די טשעכישע גימנאַזיעס, וואָס זענען געגרינדעט געוואָרען אויפֿן חשבון פֿון דער חברה, זענען דער-נאָך איבערגעגאַנגען צו דער רעגירונג, ווייל לויט די עסטרייכישע גע-זעצען מוז די רעגירונג אויסהאַלטען די שולען, אין וועלכע עס איז דאָ אַ בעשטימטע צאָהל פֿון שילער. אזוי פֿערשטעהען אַנדערע ווי צו אַרבייטען פֿאַר דאָס אויפֿ-לעבען פֿון פֿאָלק און ווי צו שעצען זייער שפּראַך און זייערע שולען! י. ל.

דער 4-טער קאנגרעס.

דער אקציאָנסקאמיטעט איז מודיע אַז אויסגעקליבען צום לאַנד-דענער קאָנגרעס זענען דערוויילע פֿאָלגענדע: פֿון אמסטערדאַם ה. קאַרלין, פֿון ברעסלוי (דייטשלאַנד) ה. ווייסענבערג, פֿון פעטערבורג די העררען שור, שאַך און בעלקאווסקי.

* * *

די דייטשע ציוניסטען לענען פֿאַר צו פֿאהרען אין לאַנדאָן קאַמפּאַניעסווייז. די וואָס ווילען פֿאהרען צוזאַמען זאָלען וועגען דעם מודיע זיין דעם ביורא פֿון דער ציוניסטישער פֿעראייניגונג אין קעלן (דאָגשטראַסע 2).

* * *

הערר זוסמאַן לעגט פֿאַר אין „וואַסחאד“ אַז די ציוניסטען זאָלען אויפֿן לאַנדאָנער קאָנגרעס אַנגעהען דעם בעשלוס צו מאַכען אַ קאָלאָניע אין ארץ ישראל פֿאַר די אַרבייטער, וועלכע האָבען ביז איצט געוואָהנט אין ארץ ישראל און וועלכע מוזען איצט פֿערלאָזען דאָס לאַנד, ווייל זיי האָבען קיין אַרבייט נישט. הערר זוסמאַן, וואָס איז אליין אַ אַגראַנאַם און איז גוט בעקאַנט מיט דער לאַגע אין ארץ ישראל, לויבט זעהר די אַרבייטער אַלס פֿעהיגע מענשען וואָס ליעבען דאָס לאַנד.

שוין וועלען מיר רעהן צוהען אַז אונזערע בעסטע אַרבייטער, פֿון וועלכע אייניגע זענען אין ארץ ישראל 10 יאָהר, און וועלכע קענען גוט זייער אַרבייט, זאָלען איצט פֿאהרען אין אַנדערע לענדער. שוין וועלען מיר נישט זעהען צו געפֿינען די מיטעל צו דערהאַלטען די אַרבייטער פֿאַר אונז, פֿאַר ציון.

בריעף פון ווארשא.

פֿון אלע זייטען קומען שלעכטע בשורות.

אין פֿעלד איז נישט געראַטען, עס וועט העכסטענס זיין ברויט קוים צו דער זאַט; אין פאַבריקען און אין לאַגער ליגען סחורות ווי שטיינער, ווי יודישע השָׁקְלָה-קפֿרים... און אויף דער בערזע ליגט אַ גוסס — דער קרעדיט; ער עקט, ער ווערט פֿר-מָן...

מיט איין וואַרט: השָׁך אין אלע ווינקעליך... און, ווערט אַמאָל לייכטיג, פּלוצים לייכטיג — ברענט אַ הויז, אַ קוים צוגעפֿיהרטס צום דאָך; פֿלאַמט אויף אַ פֿאַבריק, פֿלאַקערט אַ לאַגער פון סחורות... עס וואָלט נאָך לייכטיגער געוועזען... שבת צו נאַכטס ביי דער הַבְּדֵלָה, ביי „פֿוראַ מאַרי האַש“, רינט אַזש וואַסער פֿון מויל; די פֿאַר-

אין די 187 טעג האָבען געאַרבייט טעגליך צווייגסטענס 2, אַממעהרסט 13 שילערניען. געענדיגט די מלאכה האָבען אין יאָהר 1899 אין גאַנצען צוויי מיידליך.

לויט בעריכט זאָל די אַרבייט זיין געשמאַקפאַל און פֿיין, און ווערט פֿערקויפט אין גאַנץ רוסלאַנד.

דער חשבון פון הוצאה והכנסה שטעלט זיך פֿאַר גאַנץ אַריס. דער אינווענטאר (כלים, מאַשינען) האָט אין יאָהר 1899 בעטראַפֿען 312 רובל; מיט 49 רובל מעהר ווי אין 1898.

געקאָסט האָט דאָס לערנען:

געהאַלט פֿאַר לעהרער	932 רובל	(קאפּעקען)
וואַרפֿען מיר אַוועק די וואָהנונג	200 "	
בעדינונג, בעלייכטונג, פֿערהייצונג	140 "	
געקויפט מאַטעריאַל צו דער אַרבייט	1132 "	

צוזאַמען: 2404 רובל

הכנסה איז געוועזען:

פון פֿערקויפטער גאלאנטעריע 517 רובל.

" פֿערקויפטע קערב 292

" פֿערקויפט מאַטעריאַל (?) 133 " צוזאַמען: 942 רובל

עס וואָלט געפֿעהלט 1462

נאר דעם אונטערשיד, מיט אַרעשט פון 218 רובל האָבען גע-

דעקט די נדבות, איינמאַליגע — 220 רובל, אָבגעזאָגט אין אַ ירושה 1450 רובל.

פֿיעל בעסער שטעלען זיך פֿאַר די וואַרשטאַטען פֿאַר יונגליך, וואָס עקזעסטרירען שוין פון 1879, און ווירקען אין אַרדנונג פון 1892, מיר שטויסען זיך עס דערפֿון, וואָס אין בעריכט געפֿינען זיך גענויט חשבונות נור פון 1892 טען יאָהר אָן.

ווי געזאָגט, אין די וואַרשטאַטען ווערט געלערנט אומזיסט; יונגליך

בעקומען נאָך עסען און קליידען, ווי ווייט עס געניגען די נדבות.

(ענדע קומט) ישראל שווערנעמוטה.

מען שרייבט אונז.

פֿינסק: מיט פֿינף יאָהר צוריק, האָבען אייניגע פֿון די פֿינסקער גע-

בילדעטע, וואָס אַ טהייל פֿון זיי זענען הובביציון, געגרינדעט דעם ערשטען חדר מחנן (אויסגעבעסערטען חדר) פֿאַר קינדער אנפֿענגער. נאָך דעם מִשָּׁך פֿון איין יאָהר זענען די קינדער איבערגעגאַנגען צו אַ צווייטען לעהרער, און אַזוי ווייטער ביז די ערשטע קינדער לערנען שוין איצט פֿלמוד אין

זעקסטען חדר, און קענען שוין גוט די העברעאישע שפראך, ווי עס ווייזען אונז די עקזאַמענס, וואָס ווערען געמאַכט צוויי מאל אין יאָהר. אויסשרייבען ריכטיג און גענוי דאָס פראַגראַם פֿון די חדרים רעכען איך

אין אַ צווייטען בריוו. איצט אָבער האָלט איך פֿאַר נייטהויג שילדערן די שווייגקייטען וואָס זענען געלעגן אויף די נרינדער און איבערהויפט אויף די לעהרער אין די חדרים, פֿון די פריוואַטע געגנער, וואָס זענען פֿלומרשט גאָטס סטראַסעס און נעהמען זיך אָן פֿאַר זיין לעבען נאָמענס קריוודע מיט דער בעוואוסטער סקאַרבאָווער פֿענע: אַז פֿון אזא אַרט

לערנען מיט ניי מאָדנע מעטהאָדעס, וועט איינפֿאַלען די יודישע אַמוננה. אין דער אָמת'ן וואו האָט מען דאָס געהערט, אַז אַנשטאַט פֿיט זאָל זיין אַ, אַנשטאַט גימעל ג, און אַזוי ווייטער, אַנשטאַט אַ געפֿלאַכטענעם קאַנ-ציק, זאָל זיין דער ווינקעל, אַנשטאַט אַ פֿערשמאַלצענע יאַרמעלקע מיט אַ נאַקעטע האַרין, און פֿערשלאָפֿענע אויגען מיט אַ בייזען געזיכט, זאָל

איצט זיין אַ מענש מיט אַ גוטען געפֿיחל, מיט אַ פֿרייען געזיכט, מיט אַ ריינער קלאָרער אויסשפראַכע, אַנשטאַט אַ ענגע איינגעפֿאַלענע הויקער-דיגע צופֿילטע שטיבעלע זאָל איצט זיין אַ שען קלאָר און ליכטיג צימער, אַנשטאַט צובראָכענע קרומע פֿיסגע שיש און ביינק זאָל איצט זיין גע-פוצטע מעביל, אַנשטאַט די בייגענע שוואַרץ פֿערשמאַלצענע טייטל, זאָל

זיין אַ שוואַרץ מעבידדיגער טאַפֿעל, אַנשטאַט דעם בעהעלפֿער וואָס פֿלעגט שלעפֿען דאָס צאַפֿלענדיג און שרייענדיג קינד אויף די פֿלייצעס און איהם קנייפֿענדיג אויפֿעסען דאָס קינדערשע עסען, וואָס די מוטערס האָבען מיטגעגעבען, זיצט איצט אין חדר אַ יונגער אַרענטליכער מענש

וואַרשאווסקי, אַז מען האָט געמוזט פֿערמאַכען די טיהר פֿאַר נישט-קריסטען, ווייל זיי פֿושערן אין דער מאַראַליטעט.

— נישט-קריסטען, — שרייבט דער גראַף — קענען זיין עהרליך און מענשליך אפילו בעלי-צדקה, נאר דאָס איז וועניג! צו דער היי-ליגער זאך, וואָס מיר נעמען זיך פֿאַר, מוז מען צוגעהען מיט'ן גאַנצען האַרץ, מיט דער גאַנצער נשמה; ווער עס וויל מלחמה האַלטען מיט'ן יצירה'רע, מוז זיך קענען מוסר-נפֿש זיין, מוז אַרבייטען לטובֿת-הכלל אין גאָטס נאָמען, דעמאלט ערשט וועט ער אַרבייטען בשלמות, וועט ער האָבען התלהבות און דבֿקות...

איהר בעמערקט אפשר, אַז די ווערטער קלינגען גאַנץ יודיש, דערמאָנען אין אונזערע מוסר-ספרים?...

דאָס אייגענע בעמערקט אויך דער וואַרשויער „איזראַעליט", וואָס וויל נישט איינגעהען, אָדער, וואָס מאַכט זיך נישט וויסענדיג, אַז דער שוסטער מיט'ן סוחר, מיט'ן גראַף זאָגען דאָס זעלבע, נאר יעדער אין זיין ענין מיט זיינע ווערטער, אַז די גאַנצע געזעלשאַפֿט איז פון אונטען ביז אַרויף ריין אַנטיסעמיטיש, און מאַכט זיך תמ'עוואַטע און דרוקט אַ לייט-אַרטיקעל, אַ דרשה, מיט וועלכער ער וויל בעווייזען, אַז דער גראַף פרזשעוודזעצקי האָט, לאַ עליכם, אַ טעות; אַז מוסר, התלהבות און דבֿקות זענען עכט יודישע סחורות, אַ ריינער סיג-עקספּאַרט...

אויך אַ סיסטעם...

די פֿראַגע איז נור, — וואָס וועט זיין, אַז די נייע חברה וועט בעשטעטיגט ווערען און וועט אָנהויבען מאַכען בעלער?

צי וועט מען שיקען בילעטען אין רייכע יודישע הייזער?

צי וועלען אונזערע אַריסטאָקראַטיש-יודישע הייזער נור אָבשיקען געלד פֿאַר בילעטען, אָדער נאָך געהען און אויסבעטלען אַ טענציל מיט'ן גראַף פרזשעוודזעצקי און זיין גלייכען פֿאַר אַ שען-הנודיג יודיש בלה-מיידל?

ווער ווייסט?!

נאָך אַ פֿראַגע: צי איז נישט אַ יזשער נאָכצומאַכען? אויך

גרינדען אַ חברה מיט ביליגען טהעע און נאָך ביליגערן מוסר?

דערמיט זאָלען זיך בעשעפֿטיגען די אַלע, וואָס האָבען נאָך נישט פֿערלאָרען דעם צוטרוי צו דער אַלטער מעדיצין מיט אָבשפּרעכען. מיר קענען נור בעמערקען, אַז אזא מיטעל (אַרבייט צו פֿערשאַפֿען נור אַהן מגידות), אזא כלי-זיין מלחמה צו האַלטען מיט'ן יצר הרע, האָט אויך דער וואַרשויער „דאָזאר" אין דער האַנד.

אויך „אַ בראַקען פון דער זאַטער הויך געוואַרפֿען"...

איך מיינ די וואַרשטאַטען פֿאַר אַרימע יונגליך און מיידליך, וואָס דער דאָזאַר האָט אויף דער שליסקא-גאַס נר 28.

לויט דעם אויספֿיהרליכען בעריכט, וואָס דער דאָזאַר האָט איצט אַרויסגעגעבען פֿאַר'ן יאָהר 1899, מיט ציפֿער און חשבונות פֿאַר דער צייט 1892—1899, איז דער צוועק פֿון די וואַרשטאַטען אויסצולערנען אַרימע קינדער אַ מלאכה, זיי זאָלען זיך שפּעטער, אַז זיי וועלען על-טער ווערען, קענען פֿערדינען זייער ברויט מיט עהרליכער ניצליכער אַרבייט.

די וואַרשטאַטען זענען פֿאַר יונגליך און מיידליך, נאר געלערנט ווערען זיי נישט די זעלבע מלאכות. יונגליך לערנט מען: טישלעריי, דרעקסלעריי, שלעסעריי, גיעסעריי, בלעכעריי, בערשטען מאַכען, ריעמען האַנדווערק, שניידעריי און שוסטעריי; מיידליך לערנט מען דערווייל נור קערב פֿלעכטען און איינבינדעריי.

ערשט אַצינד נעמט מען זיך איינצורייכטען פֿאַר מיידליך נאָך אַ מלאכה — בלומענמאַכעריי.

די וואַרשטאַטען פֿאַר מיידליך עקזעסטרירען אין גאַנצען זעקס יאָהר און זענען נאָך דעריבער וועניג ענטוויקעלט.

לויט בעריכט האָט מען אין די וואַרשטאַטען אין יאָהר 1899 אין גאַנצען 187 אַרבייט-טעג, ווייל אויסער שבתים און ימים טובים, האָט מען נישט געאַרבייט אויך די זונטאָגס, געוויס ווייל די לעהרער זענען קריסטען.

וואס גיט אכטונג עס זאל אלס זיין אין בעסטער אָרדענונג, ציכטיג און ליכטיג. אויף די קינדער ווירקט אזא בענעהמען זיך גאָר אנדערש. זיי לויפֿען אליין אין חדר פֿרעהליך און לוסטיג, זיי זעהען אויס לעבעדיג און מונטער. אנשטאט דעם וואָס אלע קינדער פֿלענען זיך וואַלגערן נאָנצע טעג זומער אופֿן מיסט, און ווינטער אויפֿן אוווען, און דער רבי פֿלעגט ויצען איינגעבויגען, איינגעהויקערט און דרעמלענדיג לערנען מיט איין יונגעלע, מיט אַ ווילדער משונה'דיגער שטימע: זאָג! רייד! גיכער! ווייטער! ווי זאָגט מען דאָס! און דאָס! און דאָס מיט דעם! אַ קרומע פֿלייצקעלע! אַ אַבנעהאָקטע פֿיסעלע! האַמחא! מאַפּס! קירבעס! יאָטקע-קלאָין! ויצען איצט אלע קינדער צוזאמען און לערנען אלע צוזאמען און קוקען אלע גלייך אויפֿן טאַפֿעל וואו דער לעהרער האָט אָנגעשריבען. א, ב און אזוי ווייטער. נאָך דעם לערנען פֿון אַ האַלבער שעה רוהען זיך די קינדער אַ האַלבע שעה אויס און די פֿרייע צייט פֿערבריינגען זיי פֿרעה-ליך אין אינטערעסאַנטע שפּילען.

אנשטאט דעם וואָס מע פֿלעגט מיט גרויסע שוויריקייטען קוים אויסלערנען דאָס קינד אויסלענען ווערטער מיט גרייזען אין אַ פֿערלויף פֿון צוויי יאָהר לערענט מען איצט דאָס אויס און אָהן גרייזען אין אַ פֿערלויף פֿון אַ חדש, אנשטאט וואָס מע פֿלעגט האַלטען די קינדער פֿערשפּאַרט אזוי ווי אין אַ שטייג ביי שפּעט אין דער נאַכט און די קינדער פֿלענען קוים קומען אַהיים דערשלאָנענע, צוביילטע, הונגעריגע, געהען איצט די קינדער אַהיים פֿריי 3 אַ זיינער ביי טאָג, אנשטאט דעם וואָס מע פֿלעגט אָנהויבען לערנען מיט'ן פֿיציל קינד פֿון קליין אַלפֿיל פֿון "ויקרא" מיט פֿיעל דרָשות און מען פֿלעגט שטאַפֿען דעם קליין מוחיל מיט'ן גאַנצ-אַפּפֿער, מיט'ן פֿרידאָפּפֿער, מיט די אינגעווייט מיט די גירען, הויבט מען איצט אָן לערנען פֿון פראשית און גאָר גרינג, פֿערשטעהט דאָס יונגע קעפּעלע יעדע געשיכטע וואָס עס קומט איהם פֿאַר, אנשטאט דעם וואָס יעדער פּאַטער פֿלעגט זאָגען זיין אייגענע דעה ווי צו לערנען און וואָס צו לערנען, אנשטאט דעם איז איצט איינגעפֿיהרט אַ פֿערזאַמלונג פֿון לעהרער מיט אייניגע געבילדעטע וואָס זיי אַרבייטען אויס אַ פראַגראַמע, וואָס צו לערנען און וויפֿיעל צו לערנען, און דאָס אלעס ווערט אויסגע-אַרבייט נאָך דער מערהרטיי פֿון שטימען. אנשטאט דעם וואָס פֿריהער פֿלעגט דער מלמד מוזען קומען צו די עלטערן פֿון קינד שבת אין מיטען עסען, עקזאַמענירען דאָס פֿערשלאָנענע קינד, נאָך די דאָנערשטיגע קלעפּ, אנשטאט דעם וואָס דאָס יונגעלע זיך ריכטענדיג אויף אַ קלאָ-גענדיגען זונטאג איז שוין דעם גאַנצען שבת אומגעגאַנגען פֿערהוישקט, פֿערבישערט, זענען איצט איינגעאַרדנעט שטענדיגע וועכענטליכע עקזאַ-מענס פֿון אלע לעהרער צוזאמען און יעהרליכע עקזאַמענס פֿון געבילדעטע פֿערשטענדליכע מענשען, וואָס אינטערעסירען זיך מיט דער ערציהונג פֿון אונזערע קינדער.

די אלע גוטע איינפֿיהרונגען מיט די נייע מעטהאָדעס זענען ניט געפֿעלען די פֿערפֿינסטערטע געגנער וועלכע האָבען זיך געסטאַרעט מיט אלע וויערע וועגען צו ברעכען דאָס וואָס מען האָט אויפֿגעבויעט. זיי זענען אַרומגעלאָפֿען אַניטירען, מען זאל די קינדער חלילה ניט אַבשימדען אין די נייע חדרים, זיי האָבען דייטליך געזאָגט אז מִסְתָּמָא וועט מען דאָרטען לערנען מיט די קינדער אז עס איז ניטאָ קיין גאָט און ניטאָ קיין נִסִּים, איינער אַ דרָשן האָט געשריען אויפֿן בִּימָה: עס ברענט! ראַטער וועט! די תּינוקות-שֶׁל-בֵּית-דִּבְרֵן רייכערען שוין ביי צייטען פאַפּיראַסען אום שבת יעדער האָט אליין געזעהן? ער איז געקומען דינסטאג 4 אַ זיי-גער פֿאַרנאַכט און 6 אַ זיינער האָט ער געדִרָשֶׁט און ביי נאַכט איז ער אַבגעפֿאַהרען; דער פֿעל דרָשן איז פֿאַר זיי געווען נאָך ניט גענוג, האָ-בען זיי אָנגעהויבען מיט פאַסקווילען און מיט דאָנאַסען ווי עס פאַסט פֿאַר'ן פֿינסטערען קאַבינעט. נאָר גראַדע היינטיגע מאל האָט זיך געשטאַרקט דער אָמֶת איבער'ן שֶׁקֶר, און אַגרויסע צאָהל פֿון די אָמֶת פֿרומע דער-קענען שוין אויך אז די חדרים בריינגען גרויסע נוצען און אַ גרויסע צאָהל פֿון די פֿרומע יודען שיקען זייערע קינדער לערנען זיך אין די חדרים, און די עלטערן זענען העכסט צופֿרידען מיט דעם ווי די קינדער בעוויי-זען גוט אין לערנען און מיט זייער אויפֿפֿיהרונג. פֿון דעסטוועגען איז נאָך ביי היינטיגען טאָג ניט געשטעלט געוואָרען אין גאַנצען די מלחמה

פֿון אַ צווייטער באַנדע, וואָס האָט שטיצע פֿון שוואַרצען קאַבינעט, דאָס זיינען אינזערע אַמאַליגע מלמדים. אין אַנפֿאַנג זענען זיי געקומען מיט דער שאַל פֿון ברויט, און מיט דער טענה האָט זיי איינער אַ רב גע-פסקעט, אז זיי מענען שרייבען דאָנאַסען, פאַסקווילען און מאַכען סקאַנדאַלען. די מלמדים האָבען טאַקי געפרובירט די אַלע זאַכען, נאָר פֿון די אלע מיטלען האָט זיך גאָר ניט אויסגעלאָזט. די מלחמה האָט ניט אויפֿגע-הערט עד היום, האָטש איצט שטעהען זיי שוין אויך אין דער מאַטערי-אַלישער זייט זעהר גוט, זיי האָבען שוין אויך געמאַכט קלאַסעס ביינאָ-ליך, זיי האַלטען שוין אויך סטאַראַזשען אנשטאט בעהעלפֿער, זיי טהוען שוין אויך אָן היט מיט מאַנישקעס, זיי בעטען זיך שוין רחמים מען זאָג זיי רופֿען לעהרער ניט רבי, זיי קויפֿען שוין דעם "המתחיל" אנשטאט דעם אַלף-בית, זיי קויפֿען נייע מעטהאָדעס אנשטאט אַלטע, פֿון דעסט-ווענען די אַלטע מעטהאָדע פֿון דאָנאַסען שרייבען ווילען זיי ניט אַוועק-וואַרפֿען ביי היינטיגען טאָג. אַ פאַקט קען איך דערצעהלען פֿון אַט דעם לעצטען איצטיגען דאָנאַס: איינער אַ לעהרער פֿון די בעוואוסטע 6 חדרים האָט אָנגעהויבען לערנען היינטיגען זומער דעם צווייטען האַלבען טאָג מיט קליינע מיידליך אַנפֿענגערקעס. די נוצען וואָס דער ערשטער מאַנאַט האָט אַרויסגעוויזען האָבען פֿשוט דערקוויקט די עלטערן. וועד-לוג עס איז אלעמען בעקאַנט שטעהען מיר מיט דער ערציהונג פֿון אונ-זערע מיידליך נאָך צעהן מאָל ערגער ווי מיט דער ערציהונג פֿון אונזערע יונגליך. ביי אונז פֿערשטעהט מען נאָך עד היום ניט ווי וויכטיג עס איז אז קליינע מיידליך זאָלען לערנען אונזער הייליגע שפראך און אונזער געשיכטע, פֿרי זיי זאָרען נאָכדעם קענען זיין גוטע מוטערס און גוטע ערציהערס צו זייערע קינדער, און אז מען האָט שוין יאָ געמאַכט דעם ערשטען אָנהויב צו זאָרען אויך פֿאַר די ערציהונג פֿון אונזערע מיידליך, האָט מען דאָס אַריינגעבראַכט אין די הויכע פֿענסטער און דערמיט גלייך אַבגעשניטען דעם וועג, אויף וועלכען מען האָט געקענט האַפֿען אזוי פֿיעל. (פֿיליכט וואַלטען זיך געפֿינען מענשען וואָס זאָלען זיך בעמיהען צו קרי-גען די ערלויבניש אז מען זאל מיט מיידליך אויך מענען לערנען). אַט אַזעלכע שרעקליכע שטרייטונגען פֿערטראָגען אונזערע לעהרער, פֿון דעסטוועגען ווערען זיי ניט מיעד, האָטש די לעצטע צייט זענען די ציו-ניסטען אַביסיל אַבגעשוואַכט פֿון מיטהעלפֿען אין דער אַרבייט וואָס גע-הערט צו די נייע חדרים, און די לעהרער סטאַרען זיך מיט אלע מענ-ליכקייטען אויסצובעסערען זייערע חדרים, אזוי ווי עס האָבען בעוויזען די עקזאַמענס. קוקענדיג אויף די נייע חדרים האָבען שוין פֿיעל היגע מלמדים אויסגעבעסערט זייערע חדרים, אין די אַרומיגע שטעדטליך האָט מען שוין אויך גענומען גוטע לעהרער פֿון פינסק און מען האָט דאָרטען אויך געגרינדעט נייע חדרים. אומעטום אָבער האָבען נאָך די געבילדעטע און פֿערשטענדליכע מלמדים געברענגט ליידען פֿון דעם שוואַרצען קא-בינעט, דאָס גליק איז נור וואָס אין יעדער שטעדטיל עקזעסטרען צו 3 רבנים מיט צוויימאַל אזוי פֿיעל צדדים, אז דער זאָגט טאָג זאָגט יענער נאַכט, איז דאָס דערווייל פֿאַר די חדרים ניט קיין פֿעהלער און די חדרים וועלען דאָרטען אויך בלייבען פֿעסע מיט אַ רעכטען בעשטאַנד.

בערנארדסקי.

ל. פֿיין פֿון היינע (מינסק. גוב.): אונזער שטעדטילאיז קליין, עס האָט אין גאַנצען 50 פֿאַמיליעס און די קליינע צאָהל איינזאָהנער ווערט אלע מאל ווינציגער, ווייל וויערע קרובים וועלכע געפֿינען זיך אין אַמעריקע שיקען זיי שפּעקאַרטען און בריינגען זיי אַראָב צו זיך, ווייל קיין פרנסה האָט דאָ קיינער ניט. אלע בעשעפֿטיגען זיך מיט קראַמען, אפילו דער בעל מלאכה מוז ווערען אַ קרעמער, ווייל קיין אַרבייט האָט ער ניט. פֿון דעסט-וועגען ביי אַזא טרויריגען צושטאַנד, איז ביי אונז אַ גרויסע מחלוקת איבער די שוחטים, ביי אונז געפֿינען זיך 2 שוחטים און יעדער פֿערלאַנגט מען זאָל נור עסען פֿון זיין שחיטה. כמעט דאָס גאַנצע שטעדטיל האָט זיך אַריינגע-מישט אין דער מחלוקת און זיך צוטהיילט אויף צדדים. מיט וואָס עס וועט זיך ענדיגען, פֿון וועמעס שחיטה וועט מען מענען עסען, ווייס מען דערווייל ניט. פֿרומע ווייבער זאָגען אז ווי באלד שוחטים קריגען זיך טאָר מען ניט עסען פֿון וויער ביידע שחיטה און טהייל עסען טאַקע דעריבער בלל קיין פֿלייש. דער רב האָט זיך אַריינגעמישט אין וויל מאַכען שלום, הלואי.

נאָך ביי היינטיגען טאָג ניט געשטעלט געוואָרען אין גאַנצען די מלחמה

די יודישע וועלט

עסמטרייך. = א קלויסטער-געשיכטע. אין גאליציען איז גע-
שעהען נאך אזא מעשה ווי מיט מיכאלנא אראטען. די עסמטרייכיש איזרא-
עליטישע אונגאן איז מוריע דער „עסמט. וואכענש“: דעם 7-טען אויגוסט 1899
איז א מיידל מיט דעם נאמען רחמה ווייס אנטלויפֿען פֿון די עלטערען
אין מיט גענומען מיט זיך וועש, קליידער און 2 שפארקאסעביכליך. פֿון א
בריעף וועלכען זי האט געלאזען האט מען זיך דערוואוסט אז א יונגער פֿאליאק
יוסף אשקעוויץ האט איהר אָנגערעדט אַוועקצוגעהען אין א קלויסטער
און זיך דאָרט לאָזען טויפֿען. אויף דעם 2-טען טאָג איז די מיידל צוריקגע-
קומען צו די עלטערן; דעם 1-טען סעפטעמבער איז זי וויעדער אַוועק צום
געמיינדעאויפֿגעהער זאפֿאלסקי אין וויעליצשקא, וועלכער האט זי אַוועק-
געפֿיהרט צוזאמען מיט אדאם וואַראָווסקי אין דעם פעליציאנערניען-קלויסטער
אין קראקוי. תיכף נאָך דעם צווייטען מאָל אַנטלויפֿען האט דער פֿאָטער פֿון
דער מיידל מאַרקוס ווייס מוריע געווען דערפֿון דער פֿאליציע און גע-
בעטען מען זאָל נאָכפֿאַרשען וואו זיין קינד געפֿינט זיך. דער וועליצקער פֿא-
ליציאנעספֿעקטאָר האט געזאָגט דעם פֿאָטער, אז ער ווייסט אפֿילו ווי די מיי-
דל געפֿינט זיך; ער איז אָבער נישט מחויב צוריקצובריינגען יודישע קינדער
צו די עלטערן. נאָכהער האט זיך ווייס געסטאַרעט מען זאָל איהם צולאָזען
רעדען מיט זיין טאָכטער. נאָך אַ לאַנגער צייט האט דער פֿאליצייקאָמיסאַר
בעקומען אַ בעפֿעהל ער זאָל מאַרקוס ווייס און נאָך אַיין אַנדערען יוד, וועל-
כער האט אַ טאָכטער אין פעליציאנערניען-קלויסטער בעגלייטען אין קלויסטער.
דער קאָמיסאַר האט ביידע יודען געלאָזט וואַרטען אין הויף, און ער איז אַ-
ריינגעקומען אין צוויי שעה אַרום מיט אַ פראטאקאל, אין וועלכען עס איז
געשטאַנען, אז די יודישע מיידל וויל ען נישט רעדען מיט זייערע
טאַטעס. אין זומער 1899 האָבען מאַרקוס ווייס און שאול שטרויסבערג,
וועלכער האט אויך אַ טאָכטער אין קלויסטער, אויסגעוויקט ביי דעם בישאָפֿ
אז מען זאָל זיי לאָזען רעדען מיט די קינדער. די אָבערין פֿון קלויסטער האט
אָבער נישט צוגעלאָזט די יודען אין קלויסטער מיט דעם תירוץ, אז די קינדער
ווילען זיי נישט זעהען. אין דער זעלבער צייט איז אָבער דער מוטער און
שוועסטער פֿון דער מיידל געראָטהען צו זעהען זיך מיט איהר, דורך אַ
שפארונג פֿון טויער און זי האט דערצעהלט, דאָס מען האלט איהר איינגע-
שלאָסען בעזונדער האַטש זי וויל זיך זעהען מיט די עלטערען.

*

רוסלאַנד. = אין קישינעו איז דעם 25 יוני געווען די הלויה פֿון
דר. מ. בלומענפֿלד וועלכער איז געשטאַרבֿען אין בערלין. ווי מען
איז מוריע די „אדעס נאָוואַסט“ האט גאַנץ בעסאַראַביע אַנטהייל גענומען אין
זיין הלויה; בערך 10.000 מענטשען, יודען און קריסטען, זענען נאָכגעגאַנגען
נאָך זיין אָרון, און דאָרטער פֿיעל מענטשען וועלכע זענען געקומען פֿון פֿרעם-
דע שטערט. אויף דעם וואקאל, בשעת מען האט אַרויסגעטראָגען דעם אָרון,
האט געהאַלטען אַ רעדע דער וויצע-גאראדסקאי גאלאווא, אין וועלכער ער האט
דערצעהלט די גרויסע מעלות פֿון געשטאַרבֿענעם אַלס מענטשנפֿריינד, געלעהר-
טער און בירגער. אַלע האָבען געוויינט הערענדיג די רעדע. אין דער הלויה
האָבען זיך בעטהייליגט די פֿאַרשטעהער פֿון דער זעמסטווא, לעהראַנשטאלטען,
חברות א. ז. וו. וועגען דעם גרויסן עולם איז געווען די פראָצעסיע אַרום-
גענומען מיט חיל.

סענאטסער קלערונג. דער סענאט האט ערקלערט, (1) אז אויס-
האַלטען שולען צום דאווענען און צאָהלען צינט פֿון דער ערד, אויף וועלכער
עס שטעהען יודישע קהל'שע געביידען, געהערט צו די הוצאות, וועלכע קע-
נען גענומען ווערען פֿון דער קאראכקע. (2) דערום קען די גובערנסקע פראוו-
לעניע נישט אָבזאָגען דער קהלה אַרויסצוגעבען געלד פֿון דער קאראכקע אויף
אויסהאַלטען אַ שול, מיט דעם אויסרעד, אז די שיל האַט אייגענע הכנסות.

*

דייטשלאַנד. אין קאָניץ איז געווען די טעג אַ פֿערוואַמלונג פֿון די
פֿאַרנעהמסטע מענטשען אין שטאָרט, כדי צו בעראַטהען זיך וועגען דער שלעכ-
טער לאַגע, אין וועלכער די שטאָרט געפֿינט זיך צוליב דער רציחה פֿון
ווינטער און די אַנטיסעמיטישע העצערניען. דער לאַנדראטה פֿריהער פֿאָן
צעדליץ האַט אויפֿגעקלערט דעם עולם וועגען דעם שאָרען וועלכען דער
קאָניצער בלוט-בלבול האט גורם געווען דער שטאָרט. דער מסחר איז געפֿא-
לען בוי דעם לעצטען גראד, פֿיעל יודען האָבען איינגעשטעלט וויערע געשעפֿ-
טען, פֿון וועלכע די שטאָרט האט געהאַט הבנסה. די סאָלדאַטען וועלכע מען
האט אַוועקגעשטעלט אויף איין אונכעשטימטע צייט, כדי צו היטען די אָרדנונג
קאָסטען זעהר טייער דער שטאָרט. די מערק האט מען אָבגערופֿען און דורך
דעם ליידען שאָרען נישט נור די איינוואָהנער פֿון קאָניץ נאָר אויך די אַרו-
מיגע דערפֿער. דאָס ערגסטע איז אָבער דאָס די קאָניצער איינוואָהנער, אפילו
די פראָסטע עהרליכע מענטשען, געהען אַרום ווי פֿערבלענדעט און מיינען אז
זיי זענען מחויב צוצוהעלפֿען דעם געריכט כדי צו דערגעהען דעם אמת, און
מיט דעם פֿערפוטען זיי נאָך מעהר דעם משפט, דאָס געריכט איז נאָכגעגאַנגען
יעדע שפור בוי עס איז אַרויסגעקומען קלאָר אז אַלע בלבולים זענען פֿאַלש.

מען איז אויך דערגאַנגען אויף ריכטיג אז דער חשר געגען קצב לעווי
און זיינע זיהן איז פֿאַלש, און בכלל איז נישטאָ וואָס צורעדען וועגען אַ רציחה
אויף אַ מצוה-זאָך.

רומעניע. „עוילי-גל“ פֿון רומעניען. די יודען פאהרען נישט
אוועק פֿון רומעניען נאר זיי געהען צו פֿיס, אזוי ווי אמאל אונזערע אבות --
פֿון מצרים. די סבה איז פשוט, ווייל זיי האָבען נישט נעכדך אויף ריווע היצאות.
לעצטענס האט זיך געשטאַרקט די עמיגראַציע קיין קאַנאַדאַ (צפון אמערי-
קא). עס האט זיך געגרינדעט אַ בעזונדערע צייטונג אין רומענישער שפראך.
וועלכע אַגירט אין פאלק צו פאהרען קיין קאַנאַדאַ. דער רעראַקטאר פֿון דער
צייטונג האט בעקומען אפילו איין אזהרה פֿון דער רעגירונג ער זאל נישט שריי-
בען וועגען עמיגראַציע. אבער דאס אַרויספאהרען האט נישט אויפֿגעהערט.
דעם 24 יוני האָבען פֿערלאזען די שטאָרט ביזעאי 44 יונגע לייט און 6
מיידלעך. זיי האָבען זיך אלע אנגעטהן וועגספֿליידער מיט פעקליך אויף די
פֿליצעס און אַרויס צו -- פֿוס פֿון שטאָרט. אַ גרויסער עולם האט זיי בעגלייט
פֿון שטאָרט, דאָרטער אויך פֿיעל קריסטען, און זיי געשטיצט מיט וואס מעג-
ליך איז, דאס געזעגנען פֿון די עמיגראַנטען איז געווען הערצרייכער. הונדער-
טער מענטשען האָבען געוויינט און די קולות זענען געגאַנגען ביזן הימעל. פֿון
פֿיאַטרא זענען אַרויס 59 עמיגראַנטען. אומעטום וואו זיי זענען געקומען האט
מען זיי געגעבען עסען און טרינקען און אויך געלד אויף דעם וועג.

ביי דעם אלעס וויל זיך נאך די רומענישע רעגירונג שטעלען פֿיין פאר
איירופא און האט זיך נישט געשעמט אַכצולייקענען אלעס וואס עס געשעהט מיט
יודען. זי האט געהייסען דער בוקאַרעשטער „רומענישע אַגענטור“, זי זאל צושי-
קען אין אלע צייטונגען די דאזיגע דעפֿעסע: די רומענישע צייטונגען לייקענען
אב אַרויס גוטער קוועלע די ידיעות וועגען רדיפות אויף די רומענישע
יודען. עס איז נישט געווען קיין פאל, אז מען זאל רודפֿין יודען, אדער יודען
זאלען זיך קלאגען אויף רדיפות. די צאהל פֿון די עמיגראַנטען איז קליין, און
די רומענישע פאליציי פֿערלאנגט פֿון יעדען עמיגראַנט „פאר זיין אייגענער
טובה“ ער זאל בעווייזען, צי ער האט געלד אויף ריווע הוצאות. די רומענישע
רעגירונג איז אויך גרייט צו שיקען די עמיגראַנטען אויף איהרע הוצאות בוי
דער גרעניץ. אין דער ידיעה איז אבער דא אזוי פֿיעל אמת, ווי פֿיעל עס איז
דא ביי די רומענער רחמנות און גערעכטיגקייט.

— די רומענישע רעגירונג איז אונצופֿרידען וואס מען שרייבט אזוי
פֿיעל אין די עסמטרייכישע צייטונגען וועגען איהר אונמעגליכער פֿיהרונג מיט
די יודען. נאר זי מיינט נישט צו ענדערן איהר דרך. זי האט נאר דורך איהר
געזאנדטען אין וויען אויפֿמערקזאם געמאַכט דאס מיינסטעריום דעם אייטערען
אין עסמטרייך אויף די „נישטפאַסיגע אנפֿעלע פֿון די וויענער צייטונגען אויף
רומעניען וועגען דער עמיגראַציע פֿון די דארטיגע יודען“, און געבעטען מען
זאל זיי פֿערמאַכען די מוילער.

ענגלאַנד. אַדאָלף מילמאַן. דער בעליעכטער אַרטיסט פֿון לאָנ-
דאָנער פובליקום אַדאָלף מילמאַן האט דערצעהלט זיין לעבענסגעשיכטע דעם
קאַרעספּאָנדענט פֿון „דזאיש וואַרלד“. די געשיכטע איז נישט קיין נייע
און האט זיך שוין געטראָפֿען מיט אַ סאך יודישע אַרימע בחורים, האַטש דער
סוף לאָזט זיך נישט אלעמאַל אויס אזוי גוט ווי ביי אַדאָלף מילמאַן.

מילמאַן איז געבאָרען געוואָרען אין קישינעו, און צו 3 יאָהר איז
ער פֿעריהומט געוואָרען פֿון טאַטען, וועלכער האט אָנגעזאָגט אז ער זאָל לעגען
אַלע כחות צו ווערען אַרב. די מוטער האט ערפֿילט, דעם רצון פֿון פֿאָטער און
אָוועקגעגעבען דעם יונגל אין חדר, און נאָכהער אין ישיבה. דער יונגל האט
געהאַט זעהר אַ גוטע שטימע און בעווייזען נפלאות אין זינגען. די חברים האָבען
איהם געראטהען צו ווערען אַ חזן. נאָר די מוטער האט נישט געוואָלט הערען
דערפֿון, צום גליק האט אַ בעקאַנטער חזן אָנגעהויבען צו לערנען דעם יונגל
זינגען. דערנאָך איז מילמאַן געפֿאַהרען קיין אַדעס און געוואָרען כאָריסט אין
דער גרויסער שול. דאָרט האט איהם דער דירעקטאָר פֿון קאָנסערוואַטאָריום גע-
געבען זיין ראטה צו פֿאַהרען קיין וויען און זיך אָבגעבען אין גאַנצען אויף זינגען.
די מוטער אין די קרובים פֿון מילמאַן האָבען בשום אופן נישט געוואָלט
מסכים זיין אז מילמאַן זאָל ווערען אַ זינגער. ער האט אָבער נישט געקוקט אוף
זיי און געפֿאַהרען אין 1887 יאָהר קיין וויען. דאָרט האט ער געהאַט צרות
אויף דעם פֿור, געגעסען אַפֿט „טעג“ ביי בעלי-בתים, און נאָך עפֿטער געהונג-
גערט. דאָכט האט ער געשמאַק געלערענט מוזיק און די דייטשע שפראך. זיין
מצב האט זיך פֿערבעסערט בעת די באַראָנעסע קעניגסוואַרטער האט פֿאַר איהם
געקראגען אַ קליינע סטיפֿענדיע (שטיצע פֿאַר אַ סטודענט) און אַ שטעלע אין
טעאטער-באר. דעמאלסט האט ער געהאַט יעדען חדש 10 גולדען! אזוי האט
מילמאַן געלעבט 3 יאָהר.

ביסליכוויי האט זיך מילמאַן דערשלאָגען צו אַ תכלית. זיין ערשטער
ארויסטרעט איז געווען אין ראַטערדאַמער טעאטער, נאכהער אין דיסעלדאַרף.
שפעטער איז ער געפֿאַהרען קיין אמעריקא און קיין לאָנדאָן, וואו ער האט גע-
שפילט אין געבורטסטאג פֿון דער קעניגין וויקטאָריע. יעצט איז מילמאַן פֿון די
בעריהמטעסטע אַרטיסטען אין לאָנדאָן; פֿונדעסטוועגען האלט ער זיך נישט
גרויס און בעהאַלט זיך נישט מיט זיין יודישקייט.

אפריקא. — דער אלזשירער סור האט געפסקנט, אז די געמיינדען פון די שטערט אלזשיר און מוסטאפא זענען כחויב צו בעצאָהלען די יודען פֿאַר דעם שאַדען וואָס זיי האָבען געהאַט כּשעת די פּאַגראַמען אין 1898-טען יאָהר.

אינדיען. — יודען אין קאלקוטא. אין אינדיען איז דאָ 8000 יודען, און אין קאלקוטא, איינער פֿון די גרעסטע שטערט אין אינדיען, וואָהנען בערך 1100 יודען. זיי האָבען 2 שולען צום דאווענען, איינע הייסט „מגן דוד“ און די אנדערע „בית אל“. נאָך מעריב לערנט אַביסעל „דער חכם מיט דעם עולם און דערנאָך ליענען זיי אין שול קריאת-שמע.

אין קאלקוטא איז אויך דאָ צוויי שולען פֿאַר קינדער, וואו מען לערנט לשון-קדש און תורה. איין שולע איז פֿאַר רייכע קינדער, וועלכע צאָהלען פֿאַר דעם לערנען, און די צווייטע שולע איז פֿאַר אַרימע קינדער און יתומים. וועלכע בעקומען אויך אומזיסט עסען.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. — דאס פֿערשיקען אין סיביר. דער רוסישער קיי-זער האָט ארויסגעגעבען דעם דאָזיגען בעפֿעהל צום סענאט:

וואָרגענדיג פֿאַר אַלע טהיילען פֿון אונזער מלוכה האָבען מיר איינגע-זעהען דעם שאדען וועלכער קומט ארויס פֿאַר סיביר און אנדערע ווייטע ערטער פֿון אונזער מדינה דורך דאס פֿערשיקען אהין פֿון פֿערברעכער לויט דעם פסק פֿון געריכט אָדער לויט בעשטימונג פֿון די געמיינדען: אויסצושליסען פֿון זיך די פֿערברעכער.

לכן בעפֿעהלען מיר:

I. דאס פֿערשיקען קיין סיביר אדער זאקאוקאז צו בלייבע דאָרט אַ בעשטימטע צייט, און אויך דאס פֿערשיקען אויף אייביג קיין סיביר און אנדערע ווייטע מקומות זאָל בטל ווערען, און דאס פֿערשיקען אויף אַ בעשטימט-טע צייט אין די ערטער זאָל בלייבען נור פֿאַר פֿערברעכער וועלכע זענען בעזונדער אויסגערעכענט אין געזעץ.

II. דער זכות פֿון די געמיינדען און די שטערט אָדער דערפֿער צו בע-שליסען אויב מען זאָל אויפֿנעהמען אין דער געמיינדע אַזעלכע מענשען וועל-כע זענען בעשטראָפֿט געוואָרען מיט טוירמע, ארעסטאנסקע ראָטעס אדער בע-רויבונג פֿון וויערע פֿערזענליכע רעכטע (לישעניע פראָוו) — דער זכות זאָל בטל ווערען, און אויך זאָל בטל ווערען דער זכות פֿון די שטערט איבערצוגע-בען דער רעגירונג וויערע שלעכטע חברים כדי זיי צו בעשטראָפֿען. דער בע-

דעם שמש' טאכטער

(א פֿאַלקס-לעגענדע.)

1.

שְׁמִי'ל און פֿינסטער איז געוועזען אין דעם אַלְטֶען, ענגען שְׁמִיבִי, וואו געלעגט און געשלאָפֿען איז דער אַלְטֶער גרויסער שמש' שְׁמִי'ל און רוהיג שְׁלֶאפֿט דער שמש' און אין שְׁלֶאפֿה דערהערט ער עפֿעס שווערע טריט ווי פֿון אַ קרוםען, וועלכער געהט אַרום אויף קוליעס.

און דערשראָקען און פֿערוואונדערט האָפֿט זיך אויף פֿון שְׁלֶאפֿה דער שמש'; ער צינדט-אָן דאס אַלְטֶע רעמפֿיר — און וואס געהט ער? — גאט דו ליעבער?

ער דערזעהט: פֿון וואַנד צו וואַנד געהט-אָרום אַליין זיין שטעקען... אוי, דאס איז אַ שְׁלֶעכטער סימן — אז אַ גוטס איז אין שטענדטיל...

אין דעם אויפֿגעבליק דערהערט ער שרייט זיין טאכטער: „— גיכער, מאַמע, וועק דעם עולם! אונזער רבי, אונזער רבי איז פֿאַרביי!...“

2.

נאָך ביי-נאכט פֿון שטוב צו שטוב געהט און קלאָפֿט דער אַלְטֶער שמש'...

3.

אין בית-המדרש שטעהט דער עולם; גרויס און קליין געקומען אַלע

פֿעהל איז נוגע אַלע מענשען וועלכע זענען נאָך נישט פֿערשיקט געוואָרען קיין סיביר, האָטש די געמיינדען האָבען שוין בעשלאָסען אויסצושליסען זיי פֿון זיך.

— פֿרייזען אויף טהע. דער „ניזש' ליסטאק" איז מוריע אז צוליעב דער מלחמה אין חזקת האָבען די אַפּטאווע טהעהענדלערס אין ניו-שני נאוווגאראד אנגעהויבען צו פֿערגרעסערן די פֿרייזען אויף טהע. למשל אויף אַ קאסטען ציב-טהע האָט מען געהויבען דעם פֿרייז מיט 5 רובל; אויך האָט מען געהויבען דעם פֿרייז אויף פֿאַטאטשנעס טהע. צו פֿערגרעסערן די פֿרייזען האָבען אַביסל גורם געווען די קליינע סוחרים, וועלכע פֿאַרדערן טהע פֿון אַלע ווייטען. אויף טהע פֿון אייגענעם אויסוועגען האָבען די אַפּטאווע פֿירמעס לעת-עתה דעם פֿרייז נישט פֿערגרעסערט, ווארטענדיג דערמיט ביי צום יריד.

— די ממשלה האט בעשטימט אויף די בערערפֿענישען פֿון מיניסטעריום פֿון פאלקסאויפקלערונג 33,180,829 רובעל, מיט 4 1/2 מיליאן רובעל מעהר — לוי פֿאַריגעס יאהר.

— נייע בעשטימונג וועגען שכירות. דער מיניסטער האָט פֿאַר-געשטעלט אַ נייעם פֿראָיעקט וועגען שטראָפֿ פֿאַר שכירות. — מען זאָל בעשטראָפֿען שכירים, וועלכע קימען אין עפֿענטליכע ערטער, טרינקען אויף דער גאס אָדער אויף די הויפֿען א"דגל.

*

אינדיען. דער הונגער. פֿון באמבוי (אינדיען) איז מען מוריע אַזייעל, אז אין די געגענדען וואו עס הערשט דער הונגער זע-נען אין איין וואָך ביי דעם 30 טען יוני קראַנק געוואָרען 10,230 מענשען אויף האַלערע, פֿון וועלכע זענען געשטאָרבֿען 6,520 מענשען.

*

חינא. לי-ליען-חין. אין פעקין איז געשטאָרבֿען דער הויפט-סרס אין הויף פֿון דער קייזערין, לי-ליען-חין. ער האָט איבערגעלאָזט אַ פֿערמעגען פֿון 60 מיליאן רובעל, וועלכעס ער האָט אנגעקלויבען פֿון שוחד. ער איז געווען אַ גרויסער חשוב ביי דער קייזערין, און ווער עס האָט געראַפֿט אנקו-מען צו איהר, האָט פֿריהער געמוזט געבען שוחר לי-ליען-חין. אפילו די חנינע-וישע פֿרינצען האָבען אויך געמוזט אנקימען צו איהם און איהם געבען געלד. פֿאַר זיין געלד האָט ער געקויפֿט הייזער אָדער געגעבען הלואות אויף הייזער און אווי האָבען געהערט צו איהם גאַנצע גאַסען אין פעקין. ער איז געשטאר-בען ווי מען דערזעהלט פֿון פֿערגיפֿטונג.

הַהֲלֹם זָאָנען, ווייַנען, קעמֶען
צו דעם בֹּרֶא... נאָר עס העלפֿט נישט.

שוין פֿון וואָס אַ ליכט אַ גרויסע,
אַקוראַט די מאַס פֿון קראַנקען,
אויסגענאַסען, אין פֿכֿריכים
אַנגעטחין און, ווי דער מִנְהֵג

איז ביי יודען פֿון פֿאַרצייטען,
זי פֿעגראָפֿן אין אַ קבר
ווי אַ פֿר־מִנְ... עס העלפֿט נישט,
אַלץ געפֿרונגט און אַלץ אומזיסט....

אַמת. איינעס נור איז געבליבֿען,
איינעס נור: יעדער פֿון דעם עולם
זאָל אָנעקשענקען אַ חֶלֶק
פֿון זיין קעגֶען פֿאַר דעם חוֹלָה —

מענער, ווייבֿער, קינדער, זקנים,
ווער אַ מאַג און ווער אַ חודש —
דאס פֿערשרייבֿט מען אויף אַ צעטל
און פֿערשליסֿט אין אַר־קודש.

4.

אז צוים אַלְטֶען שמש' שְׁמִיבִי,
איז מען מיט דעם פֿתב געקומען,
האט זיין טאכטער די גפֿאים
אַפֿגעשטעלט און שְׁמִי'ל און רוהיג

זיי געזאָגט „— פֿערשרייבֿט, איה פֿעט אייך.“
— ווי פֿיעל, דבורה, שְׁעִנְקֶמֶט? — „ווי פֿיעל?

איה, מײַן גאַנצען, נאָנצען לעבֿען!...
יא, פֿערשרייבֿט — איה שְׁעִנְקֶ אָנעק

איהם מיין גאנצען לעבען זי" - "דבורה - האבען זיי זי אנגעהויבען אפצורעדען - נארריש קינד, ווי געשיקט זיך? .... אבער אלע

מענות האבען ניט געהאלפן, ניט געהאלפן האבען דא אויך דעם אלטען מאמענס בעטען, זיינע רייד און זיינע טהערען -

און פערשריבען האבען זיי מיט איהר חתימה אין דעם צעטל ווי זי האט פון זיי געפאדערט ; - "דבורה שפעקט איהר גאנצען לעבען".

און בשעת דער שלים האט דעם כתב אין שול געבראכט און פערשלאסען איהם אין ארון, אין דעם זעלבען אויגענבליק

איז דער חולה אויפגעשטאנען ווידער פריש, געזונד און יונג, און די אומגליקליכע דבורה, דאס אנשולדיגס, ריינעם קינד,

איז דעם זעלבען טאג געקומען אין איהר רוח'... דער אלטער מאמע האט זי ערנסט, הייס בעוויינט און געזאגט דעם ערשטען קדיש ;

אויף איהר הערליכע לויז, איז געווען דער גאנצער עולם און געוואונשט פון פולען הערצען איהר א ליכטיגען גלייכען...

5.

שטיל און רוהיג געהט די צייט אין דעם קליינעם, שטילען שטענדיג, מענשען לעבען, האבען קינדער ; קינדער ווערען יונגע צייט,

וואקסען, ווערען אלט און שטארבען ; אויף דעם אלטען בית הקברות זענען דא פיער נייע קברים, וואס-זשע מאכט דער אלטער רב ?

דאנקען גאט, ער לעבט אין פרידען, לעבענט הורה, פסקנט שאלות, ער געדענקט דאס לעבע קינד, ער געדענקט די טוידטע דבורה,

ער פערנעסט ניט יעדען יאהרצייט קויפען ליכט און זאגען קדיש, און אזוי געהט שטיל און רוהיג טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר.

6.

טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען-פאר, ער ווערט ניט עלטער, אבער טרויעריג ניט זעלמען זעהט ער אויס ; דערזעהלט ניט קיינעם

וואס ער פיהלט אין וואס ער טראכט, און עס ווייסט פון דעם ניט קיינער, אז ביינאכט, בשעת ער זיצט און לערענט, ווי געוועהנמליך,

הערט זיך איהם א פרויען-שטימע; זיסע לעדער, ליעבע לעדער קלינגען, פליסען פונדערווייטען, און פאר זיינע אלטע אויגען

שטעהט א בילד... אה, ער דערקענט, ער דערקענט דעם זיסען פנים פון זיין פלמידקע - פון דבורה'ן, און ער בעט זי : - זיי מיר מוחל זי

זיי מיר מוחל, ליעבע מאכטער, וואס דורך מיר ביסט דו געגאנגען פון דער וועלט... ווען דו וואלטסט לעבען, וואלטסטו איצט געווען א בלה'...

7.

טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען פאר, און איינמאל הערט ער א געשריי פון א יולדת... און ער וויינט, בעגיסט מיט טהערען

די גמרא... - "זיי מיר מוחל זי - בעט דער זון - ליעבע דבורה, אז דו וואלטסט געבליבען לעבען, וואלטסטו איצט געווען א מוטער..."

און אזוי אויך יעדע נאכט הערט זיך איהם איהר יונגע שטימע - זיסע, ליעבע וועגע לעדער וויינט ביינאכט די טוידטע מוטער....

8.

דרייצען יאהר געהט-פאר... ער הערט ווי איהר ווהן, שוין א בר-מצוה, זאגט א גרויסע, שענע דרשה... - "ער וואלט זיין א גרויסער למדן זי -

טראכט דער רב - און ווי פיעל פרייד וואלט געהאט פון איהם די מאמע זי" - ווייטער הערט ער - בלייזער שפיעלען : פיערלען, מאצען און קלאנגעמען

קלינגען, זינגען פונדערווייטען...

"- זי מאכט חתינה א טאכטער -

טראכט דער אלטער - צו דער חופה פיהרט זי איצט די טוידטע מאמע זי"...

9.

און פון דעמאלט-אן טאג-טעגליך הערט און פיהלט און זעהט דער זון יעדען צושטאנד פון איהר לעבען און ער וויינט מיט הייסע טהערען

און ער בעט דעם בורא-עולם :

"- גיב מיר, גאט, איה זאל דערהערען איהר געוויין, איהר ביטער-זופצען, איהרע טהערען זאל איה זעהען -

"האמש די איינציגע נחמה

זאל איה האבען, אז אים לעבען

וואלט זי אויך גענאסען צרות

וואלט זי אומגליק אויך געפיהלט

און עס וואלט ביי איהר געווען

האמש איין-איינציגע מינוט,

ווען זי וואלט די וועלט פערשאלמען

"און געוואונשען זיך דעם טויט זי"....

10.

נאר אומזיסט איז זיין בקשה :

זיסע לעדער, ליעבע לעדער

הערט ער זינגען אין דער פינסטער - גליקליך וואלט געווען איהר לעבען - יענעם שטילעם פרויען-לעבען

וועלכעס גלענצט ניט ווי די זון, נאר עס שיינט אהן וויינד און וואלקען ווי דער העדער מארגען-שטערען...

און עס גיסען זיך און גיסען זיינע טהערען טאג און יאהרען, - "ליעבער גאט זי - איז ער מתפלל - טהו מיט מיר ביין גרויס גענאד,

"אה, בעפריי, בעפריי מיין אלטע,

מיין פערזאמערטע נשמה -

שטארבען, שטארבען העלף מיר גיכער, ליעבער פאטער, גרויסער גאט זי"...

11.

טאג נאך טאג און יאהר נאך יאהר געהען-פאר, דאס קליינע שטענדיג איז שוין לאנג א שטאדט געווארען, א בעקאנטע, רייכע שטאדט.

הונדערט מענשען, צענדליג זקנים וועדקע, ער געדענקט אלס קינדער, ליגען שוין אויף דעם בית-עלמין, ער נור איינער לעבט און לעבט.

נייע צייטען, נייע מענשען, נייעס לעבען און מנהגים, - פרעמד און איבריג, ווילד און עלענד איז דער זון צווישען זיי.

דונקעל זענען זיינע אויגען, אויסגעבארט דער גאנצער קערפער, און ער קלאגט צום בורא-עולם ; וויינט און בעט אויף זיך דעם טויט...

12.

איין געדאנק און איין געפיהל איז דעם זון נור געבליבען : שטארבען זי שטארבען זי... און צולעצט האט זיך גאט אויף איהם דערבארעמט :

פינסטער איז געווען די נאכט, שרעקליך האט גערוישט דער שטורם, ווי א קינד געקלאגט, געיאמערט האט די קאלטע, שווארצע נאכט.

אבגעוועהנט שוין לאנג פון אלע לעבענס-פריידען, לעבענס-שמערצען - זיצט דער זון אין בית-המדרש... מיט א מאל דערהערט זיך איהם :

א געוויין, א קלאג פון קינדער... פושקעס קלאפען אין די גאסען און מע וויינט אל-מלא-רחמים... - "דאס וואלט זי געשטארבען איצט זי" -

האט מיט פרייד געזאגט דער זון - "אויס, א סוף צו מייע שטערצען זי" - נעם מיר מיט, מיין ליעבע דבורה, אויף דער ריינע, וואהרע וועלט זי"...

***

שטיל און רוהיג האט בעפריי זיך פון דעם קערפער זיין נשמה... און אויף מארגען האט דער עולם היים און ערנסט איהם בעוויינט.

ש. פרוג,

קאליקעס.

פון מ. ספעקטאר.

(פארטועצונג).

פון דער צייט אן האט זיך הירשעל בעסער געפיהלט און געדע-
צעהלט די טעג ווען אידא וועט קומען.

— איך וואלט נור געוואלט אז ביי מיר מיט אידאן זאל מען
שרייבען ווי צום גיכסטען תנאים, די חתונה מעג זי אפבלענען ווען זי
וועט וועלען, פלעגט ער זאגען אידאס מוטער, מיינע עלטערען מיט
זייערע שדכנים זאלען מיר ענדליך אויפהערען דולען א קאפ מיט זייערע
שידוכים, די לעצטע צייט לאזען זיי מיך גאר נישט לעבען, איך זאל
„פאָהרען אָנקוקען“.

— פֿאַר וואָס זאָלסטו דו זיי נישט דערצעהלען גלייך ווי מיר.

— צו וואָס דאַרף איך זיך מיט זיי דערווייל קריענען.

— קריענען זיך? האָט פעסיע געפֿרעגט דערשראָקען, דאָס וויל
איך נישט, מיינע קינדער ב"ה דאַרף איך נישט אָנוואַרפֿען. איך האָב מיך,
געלויבט זיין לעבער נאָמען, מיט זיי נישט וואָס צו שעמען. וואָס איז
באַשערט איז באַווערט. קריענען זיך דאַרף מען נישט און טאַטע מאַמע
דאַרף מען פֿאַלגען.

— ווען מיינע עלטערן וועלען נישט וועלען וועל איך נישט חתונה
האַבען, ווען נישט מיט אידאן, וועל איך קיין מאָל נישט חתונה האָבען.
פעסיע האָט אידאן נישט דעפֿעשיערט, נאָרוועגען דעם אַ לאַנגען
בריעף געשריעבען און געבעטען זי זאל קומען אַ היים, ווי צום גיכסטען.
נחמן האט דער טאָכטער אויך אַ גרויס צוגעשריבען אז אין די
זאכען מיט ער זיך נישט, דאָס איז דער מאַמעס געשעפֿט, און זיין
גאנצער צוועק איז לעבען איז נור, אז זי זאל זיין גליקליך אונזער זאל
זי האָבען נאָהענט נעבען זיך.

הירשעל האָט זיך געפֿיהלט גליקליך, ווען ער האָט זיך דער-
וואוסט אז אידאס עלטערן האָבען איהר געשריעבען אז זי זאל ווי
צום גיכסטען קומען צו היים. ער האָט געוואוסט אז אידא איז איבער-
געבען און שעצט איהרע עלטערן און וועט זיי פֿאַלגען. ער האָט
געצעהלט די טעג ווען עס וועט פֿון איהר זיין אַ ענטפֿער דאָס זי
פֿאַהרט אַרויס.

נאָך מעהר האָט ער זיך דערפֿרעהט ווען זיין פֿאָטער האָט איהם
געזאָגט:

—הירשעל! די זאָלסטו היינט אַבער זיין צו היים, איך האָב מיט
דיר וועגען אַ וויכטיגער זאך צו רעדען.

זיין האַרץ האָט איהם געזאָגט וועגען וואָס זיין פֿאָטער וויל
מיט איהם רעדען, געוויס וועגען אַ שידוך. זיין מוטער פֿלעגט אָפֿט
מיט איהם רעדען וועגען שידוכים, דער פֿאָטער פֿלעגט וועגען דעם
ענין וועניג רעדען מיט איהם. זיין מוטער פֿלעגט אָפֿט זיך ווענדען צו
איהר מאן:

— קלמן! וואָס וועט זיין דער סוף, דיך אַרמט גאָר נישט ווי גלייך
דו ביזט קיין טאַטע, האָסט מעהר נישט אין זינען ווי געשעפֿט און געד-
שעפֿט און ווען מען דאַרף אַ קינד חתונה מאַכען ווילסטו דו גאָר נישט
וויסען, ווי גלייך עס איז נישט דיין קינד, קומט אַמאָל אַ שדכן שיקסט
די אָב צו מיר, וואָס קען איך, אַ יודענע, רעדען און וויסען, ביי מיר
זענען אלע שידוכים גוט, אַבי עס זאל נור זיין מיט מול; ווי געמט
זיך נישט אַמאָל אַ טאַטע צייט אויסצופֿרעגען וועגען אַ שידוך וואָס
מען לעגט פֿאַר אז עס זאל ווערען אין אַ גוטער שעה. אלץ טאָג מיט
נאכט פֿערטראָגען אין געשעפֿטען און וועגען קינדער צו לייטען
בריינגען ווילסטו דו נישט טראַכטען.

דאָן פֿלעגט קלמן לאַוויצער צוזאָגען זיין ווייב אז ביי זיין
ערשטער ריזע וועט ער זיך דערפֿרעגען וועגען אַ שידוך, און דערמיט
פֿלעגט זיך ענדיגען. הירשעל פֿלעגט פֿון אזא ענדע זיין זעהר צו-
פֿריעדען, קיינער האָט איהם דערווייל נישט געשטערט צו האַפֿען אויף
אידאן, נאָר איצט, אז זיין פֿאָטער האָט איהם געזאָגט אז ער האָט

מיט איהם צו רעדען וועגען אַ וויכטיגער זאך, איז ער געבליבען זעהר
צופֿריעדען, געוויס וויל ער איצט רעדען ערנסט וועגען אַ שידוך,
אויף וועלכען ער האָט זיך אין זיין לעצטער ריזע זיך דערפֿרעגט, איצט
קען מען מעהר די זאך נישט אַבציהען, איצט איז דער בעסטער צופֿאל
איין מאָל פֿאַר אלע מאָל זיינע עלטערן אלעס דערצעהלען, זאל זיין
וואָס עס וויל זיך זיין.

—אז מיינע עלטערן וועלען נישט בעשטעהן אויף דעם שידוך,
וועלען אידאס עלטערן אויך נישט וועלען, „מיט מיינע קינדער דאַרף
איך זיך נישט אָנוואַרפֿען, איך האָב זיך מיט זיי נישט וואָס צו שעמען“,
האָט הירשעל זיך דערמאָנט אין פעסיעס ווערטער, און ער האָט ביי
זיך פֿעסט בעשלאָסען, אז ווען זיינע עלטערן וועלען נישט בעשטעהן
מיט זייער בעסטען ווילען צו טהון אַ שידוך מיט נחמן ליפֿשיץ, וועט
ער זיי זאָגען אז מען זאל איהם מעהר קיין שידוכים נישט רעדען.
אידא אָדער קיינע נישט.

*

ווען קלמן לאַוויצער האָט אין אַבער אַריינגערופֿען זיין זוהן צו
זיך אין צימער, האָט הירשעל זיך דערשראָקען פֿאַר זיין געזיכט, ער
האָט זיין פֿאָטער קיין מאָל אזוי נישט געזעהן פֿערזאָרגט און אזוי
ערנסט—ניין נישט וועגען אַ שידוך וויל ער מיט מיר איצטער רעדען,
איז הירשעל אויפֿגעקומען אויף דעם געדאַנק, גאָר אויף זיין פֿאָטערס
געזיכט האָט זיך באַלד געוויזען אַ גענייטער שמייכל, און אין זיינע
אויגען האָבען זיך נישט ווילענדיג געשטעלט טרעהרען. הירשעל האָט
זיך מעהר צוגעקוקט אין זיין פֿאָטערס געזיכט און האָט איצט בע-
מערקט ווי זיין באַרד איז אין דער לעצטער צייט שטאַרק גרוי געד-
געוואָרען און די קנייטשען אויף דעם שטערען זענען טיפֿער. אַ אונז-
געהוירע לעבע און ערגעבענהייט האָט זיך איצט געוויזען ביי הירשעל
צו זיין פֿאָטער, און ער האָט געפֿיהלט ווי ער איז איצט מיט קיין
זאך נישט אין שטאַנד אַבצוזאָגען זיין פֿאָטער און ווער שמועסט איהם
נאָך מיט עפֿים מַצֵּער זיין, ער האָט געפֿיהלט מיט זיינע אלע אברים
ווי ער איז איצט גרייט זיך מַקְרִיב זיין אום צו פֿערגרינגערען זיין
פֿאָטער, זיין באַרד זאל אזוי ניד נישט גרוי ווערען און די קנייטשען
אויף זיין געזיכט זאלען זיך נישט פֿאַרגרעסערען, נאָר וואָס איז דאָ
געשעהן? מיט וואָס קען ער איהם דען העלפֿען, זיין פֿאָטער האָט איהם
קיין מאָל פֿון קיין שלעכטע זאכען נישט דערצעהלט, געוויס איז נישט
פֿאַרגעקומען קיין שלעכטס, וואָס זשע זעהט ער איצטער אזוי אויס
און וועגען וואָס וויל ער מיט מיר רעדען?

—וואָס איז מיט דיר, טאַטע? האָט הירשעל געפֿרעגט זיך נישט
קענענדיג דערוואַרטען ביז זיין פֿאָטער וועט אָנהויבען רעדען, וועגען
וואָס האָסטו דו מיך גערופֿען?

—וואָס זאל זיין מיט מיר, געלויבט גאָט, וואָס זעהסט דו דען
אזוינס אויף מיר?

— איך ווייס, דו זעהסט אויס אזוי שלעכט, וואָלסטו זיך בע-
דאַרפֿט אַברוהען, פֿאַהרען קיין אויסלאַנד, נישט אזוי אַרבייטען, נישט אזוי
פיעל געשעפֿטען האָבען.

—ביזט אודאי גערעכט מיין קינד, דערויף טאַקע אַרבייט איך
מען זאל זיך אויף דער עלטער קענען אַברוהען, דו זאָגסט איך זאל
האַבען ווינציג געשעפֿטען, איך וואָלט עס אויך געוואָלט, נאָר דו ווייסט
דען נישט אז דאָס איז נישט געווענדט אין סוחר, „אָדער דער סוחר
האַלט די געשעפֿטען אָדער די געשעפֿטען האַלטען דעם סוחר“, דאָס
איז נישט געווענדט אין מיר, מיין קינד, די געשעפֿטען האָבען מיך
אַרומגעדריעהט פֿון אלע זייטען ווי שלאַנגען, און איך קען זיך נישט
אויסדרעהען פֿון זיי דענסטמאָל ווען עס ווילט זיך מיר, נאָר לאַמיר,
מיין קינד, אוועקוואַרפֿען די מסחרים און בעסער מיט דיר רעדען
וועגען אַ פֿרעהליכערע זאך, האָט קלמן געזאָגט און אויף זיין געזיכט האָט
זיך ווייטער געוויזען אַ שמייכל און אַ גענייטע פֿרעהליכקייט. דו
ווייסט, הירשעל, אז היינטיגע וואָך האָב איך זענענדיג אין וואַרשאַ
אַנגעקוקט פֿאַר דיר אַ כלה, און אויב זי וועט דיר אזוי וואָהל געפֿעלען
ווי מיר, וועט דאָס מיט אלעמען זיין אַ גליקליכער שידוך פֿאַר דיר.

וועניג וואס געהאלפן. דאס פאלק געהט שנעלער נאך דעם, ווער ס'זינט איהם אזוי ווי עס וויל. מעהר פאר אלעמען האט געליטען דער נביא ירמיהו. ער איז געווען א הייסער פאטריאט און האט פֿער-שטאנען אז, אזוי לאנג ווי דער בית-המקדש וועט שטעהען, וועט די יודישע מדינה נישט אויפֿהערען. אין דעם בית-המקדש זענען דא כהנים, ווי לערנען די תורה, די שפראך און אויף אזא אופן האלט זיך אויף די יודישקייט. דאס איז אויך געווען זיין פֿונד, ווען ער האט א עצה גע-געבען דעם פאלק זיך פֿרייוויליג אונטערצוגעבען אונטער דעם שוטיץ פֿון בבל, אלץ בעסער ווי אין גלות און דער חורבן פֿון בית-המקדש.

דאס פאלק, וועלכעס האט אָבער נישט פֿערשטאנען זיין גוטע כונה, האט אויף איהם געקוקט ווי אויף א מורד במלכות און נישט איין מאל געוואלט איהם פֿערשטיינען. מיט נסים האט ער זיך געראטעוועט פֿון זייערע הענד. פֿון זיינע שטראף-ווערטער קענען מיר פֿערשטעהען ווי דאס פאלק איז דעמאלס געווען פֿערדאָרבען.

— געהט ארום אין אלע גאסען פֿון ירושלים — זאגט דער נביא ירמיהו — קוקט זיך גוט איין און זוכט, וועט איהר זעהען, אויב ס'איז דא איין מענטש וואס טהוט גערעכט, איין מענטש, וואס זוכט אמונה — אויב יא, ויעל איך אייך מוחל זיין.

אין מיין פאלק זענען פֿאראן אזעלכע רשעים, וואס זיי לוייערען ווי פֿויגעל-האפער צו פֿאנגען א מענטשען אין זייער נעטיץ. זייערע הייזער זענען פֿול מיט פֿאלשקייט ווי א שטייג מיט קליינע פֿויגעל-ליך, און פֿון דעם שטאמט זייער גרויסקייט און זייער עשירות. פֿון קליין ביז גרויס זענען זיי געלד-גייצער, דער נביא ווי דער כהן אלע זענען פֿאלש.

אזא פאלק האט לאנג נישט געקענט עקזעסטרען. וואס מעהר יודען האָבען אָבגעטרעטען פֿון גוטע מדות, ערגער איז געוואָרען זייער לאנגע און סוף כל סוף זענען מקוים געוואָרען אלע שלעכטע נביאות. 136 יאָהר נאָכדעם, ווי די עשרת-השבטים זענען פֿערוואָגעלט געוואָרען פֿון זייער לאַנד, האט נבוכדנצר דער קעניג פֿון בבל איינגענומען די שטארקע מויערן פֿון ירושלים. דער נאָהוץ איז איהם אָבער שווער, זעהר שווער אָנגעקומען.

IV

צוועלף יאָהר האט געדויערט די בלוטיגע מלחמה. צום ערשטען מאל איז נבוכדנצר בעפאלען אויף יהודה אין דעם מלך יהויקים'ס צייטען, נאָר די ערשטע מלחמה האט זיך לייכט געענדיגט פֿאַר די יודען. דריי יאָהר האט דער יודישער קעניג יהויקים געצאָהלט די אָב-צאָהלונג, וואס נבוכדנצר האט אויף איהם אַרויפֿגעלעגט, אויפֿ'ן פֿיערטען יאָהר אָבער האט ער אויפֿגעהערט צו צאָהלען. ירמיהו האט געמאכט ליאָרס וועגען דעם, ס'האט אָבער נישט געהאַלפֿען. ס'איז בעשערט געווען, ירושלים זאל אונטערגעהן. נבוכדנצר האט וויעדער בעלאַגערט די הויפטשטאָרט פֿון יהודה און געפֿאַנגען דעם קעניג יהויקים. ער האט איהם אָבער באלד פֿריי געלאָזען ווייל ער האט איהם געשוואָרען געטריי צו זיין. נאָך יהויקים'ס טויט האט געקעניגט זיין זון דער אכטצעהניגער יהויכין. ער איז מעהר נישט געווען קעניג ווי דריי חדשים. נבוכדנצר איז ביי געוואָרען, וואס ער איז געוואָרען א קעניג אָהן זיין וויסען און ער האט וויעדער בעלאַגערט ירושלים מיט זעהר א גרויסען חיל. דריי און אַ האַלב חדש האט געדויערט די בעלאַגערונג. יהויכין האט געזעהען אז ס'איז שלעכט, האט ער זיך אונטערגעגעבען. נבוכדנצר האט פֿערשיקט די גאנצע קעניגליכע פֿאַמיליע צו זיך אין בבל, גלייכצייטיג האט ער פֿערטריבען 10 טויזענד יודען, די רייכסטע און די שענסטע איינוואָהנער פֿון ירושלים און מיטגענומען מיט זיך אלע אוצרות פֿון בית-המקדש און פֿון קעניגליכען הויז. צווישען די פֿערטריעבענע איז אויך געווען יהואקאל הנביא.

דאָך האט נאָך די מלוכה נישט אויפֿגעהערט.

אויף נבוכדנצרים בעפֿעהל איז געוואָרען א מלך יהויכין'ס פֿעטער צדקיהו.

די בעסטע זאך וואָלט דאָן געווען פֿאַר יודען זיך אָבצורוהען און צו שטארקען דאָס אָבגעשוואַכטע פאלק. ירמיהו הנביא האט

ר' שלמה אהרן ווייסענזילבער הייסט דער מהותן, גאנץ וואַרשא קען איהם אלס א לייטישען סוחר און גרויסען גביר. איך אליין האָב צוריק מיט יאָהרען מיט איהם געהאט א פֿאַר געשעפֿטען און קען איהם זעהר גוט, איצט וויל ער טרונ מיט מיר א שידוך. אלס קינד האט ער זיך אַמאָל געזעהן פֿאַרבייפֿאַהרענדיג אונזער לאַוואָווע, מיט איין וואָרט עס איז כמעט א היימישער שידוך. דערצו דאַרפסטו דו וויסען פֿון וואָס פֿאַר א גרויסען יחוס ער קומט אַרויס. מיט זיינע עלטערע קינדער האט ער געטהון די שענסטע שידוכים, נאָך שבת קענען מיר פֿאַהרען אַנקוקען, הירשעל, און אויב חתן כלה וועלען זיך געפֿעלען, וועט מען קענען שרייבען תנאים למזל, איך האָב זיך מִתְחַיֵּב געוועזען דיר געבען פֿופֿצעהן טויזענד רובל און ער גיט דרייסיג. אַלזאָ, הירשעל, איה נאָך שבת פֿאַהרען מיר אין א גוטער שעה, האט קלמן געענדיגט, און זיין געמאכט פֿרעהליכקייט איז פֿערוואַנדען געוואָרען. הירשעל האט געשוויגען, דער קאָפּ האט זיך איהם ווי פֿער-דעהט, אין די אויגען האט איהם געשווינדעלט. ער קען נישט צוזאמענ-נעמען אלע ווערטער וואָס זיין פֿאַטער האט גערעדט, ער געדיינקט נור איינציגע ווערטער, ער וויל עפֿים ענטפֿערען זיין פֿאַטער, נאָר ער קען נישט, אַט וויל זיך איהם זאָגען „ניין, טאטע, איך קען נישט פֿאַהרען“ און איהם דערצעהלען אלעס, עפֿענען זיין האַרץ, נאָר קוקענדיג אויף זיין אַלטען פֿערוואַרעטען פֿאַטער, הויבט זיך איהם נישט די ליפּען, ער זאָל קענען א וואָרט אויסרעדען.

— נו וואָס שווייגסטו, פֿאַהרען מיר הירשעל.

— ניין... טאטע. האָבען זיך פֿלוצים אומבעטראַכט אַרויס-

געריסען א פֿאַר ווערטער.

— וואָס הייסט ניין? האט קלמן געפֿרעגט דערשראָקען, די כלה קענסטו דו נאָך נישט, האָסטו זי נישט געזעהן. ווי זשע קענסטו די זאָגען אז „ניין“ וועסט פֿאַהרען, וועסט אַנקוקען, וועסט דו דענסטמאָל וויסען, און אז זי וועט דיר געפֿעלען, בין איך זיכער. זי איז זעהר א שענע, ביי אונז אין לאַוואָווע איז נישט דאָ אַזוינע, דערצו איז זי זעהר גע-בילדעט, רעדט אויף עטליכע שפראַכען, זי שפּילט אויף א פֿאַרטע-יאָן אז עס צוגעהט זיך אין יעדען אָבד הערענדיג. וואָס האָבען מיר נאָר וועגען דעם איצטער צוטראַכטען, מיר וועלען פֿאַהרען, וועלען מיר זעהן... נו, א גוטע נאָכט! איך האָב נאָך פֿיעל בריעף צו שרייבען, נחמן וואָרט אויף מיר אין קאנטאָר, עס איז נאָך דאָ פֿיעל אַרבייט. זעה מאַך דיר גרייט צום פֿאַהרען, טאָמער פֿעהלט עפֿים, גרייט צו. די מאַמע וועט שוין וועגען דעם אלעמען מיט דיר איבעררעדען. איך האָב מיט דיר וועגען דעם געוואָלט רעדען אין צווייטען, די מאַמע וואָרט אויף דיר, האט קלמן אויף ניד געענדיגט און איז אַראָב צו זיך אין קאנטאָר אויף דעם ערשטען שטאָק, וואו נחמן ליפּשיין האט געוואָרט אויף איהם מיט בריעף ער זאָל זיי אונטערשרייבען.

(פֿאַרטעצונג קומט.)

דער חורבן.

(פֿאַרטעצונג)

III

ליינגער האט זיך געהאלטען די מלוכה פֿון יהודה. הגם דאָרטען איז אויך נישט געווען אלץ אין אַרדנונג. די עשרת-השבטים זענען געווען נישט ווייט אין ביסליכקייט האט זיך אריינגעשלעפֿט אין יהודה די עבודה-זרה. דאָס רוב מלכים האָבען זיך געלאָזט פֿיהרען פֿון שלעכטע מענטשען און שטענדיג געוואָלט נאָכטהון די שכנים. די גוטע מלכים ווי אסא, יהושפט, עזיהו, חזקיהו און יאשיהו, איז געווען צו שווער מיט אַמאָל צו פֿערבעסערן דאָס, וואָס די אנדערע זינדיגע מלכים האָבען פֿערדאָרבען דורך זייערע שלעכטע אויפֿפֿיהרונגען. — דערצו האָבען זיך אויך געמאכט פֿאַליטישע פֿראַגען און יהודה האט זיך געוואָרען פֿון איין שכן צום צווייטען. די קלוגע נביאים, וועלכע זענען געווען גרעסערע פֿאַליטיקער פֿאַר די מלכים מיט זייערע יעצים האָבען יעדעס מאל אויס געוויזען די פֿעהלערען, ס'האט אָבער

אָנגעשטאַנען אויף דעם קעניג ער זאל הייסען טויטען דעם נביא, ווייל ער שוואכט אָב מיט זיינע ווערטער דעם היל. דער מלך האָט זיך אליין ניט געוואוסט ווי אַ עצה צו געבען. ער האָט געוואָלט צוליעב טהון די הויפּטלייט, איהם איז אָבער אויך געווען אַ שאַד דער נביא, וועלכער זאָגט מעהר אמת פון אלעמען און ביי וועלכען מ'קען דאָך אַ מאָל פֿרעגען אַ עצה.

— טהוט וואָס איהר ווילט — האָט ער געענטפֿערט זיינע הויפּט־לייט — ער איז ביי אייך אין די הענט, איך מיש מיך אין דעם נאָר ניט אַריין.

די שלעכטע מענשען האָבען ניט קיין רחמנות געהאַט אויף דעם אלטען נביא און איהם אַריינגעוואָרפֿען אין אַ לייס־גרוב. ירמיהו וואָלט געוויס דערטרונקען געוואָרען אין דעם לייס, נאר דעמאָלס ווען די יודישע רחמנות האָט אויפֿגעהערט אין גאַנצען, האָט זיך געפֿונען אַ נייער מבין אויף ירמיהו הנביא און דוקא ניט קיין יוד, נאר אַ ווילדער שוואַרצער קנעכט פון דעם קעניג צדקיהו האָט זיך אָנגענומען פֿאַר דעם נביא. ער איז געגאַנגען צום קעניג און האָט געזאָגט:

— אדוני המלך! די שלעכטע מענשען האָבען געמאַכט אַ גרויסען פֿעהלער מיט דעם נביא ירמיהו, נאָך וואָס האָט זיי געטויגט איהם אַרייַן צוואַרפֿען אין גרוב, ער וואָלט דאָך סיי ווי סיי געשטאַרבען פון הונגער, אין שטאַרט הויכט דאָך שוין אָן צו פֿעהלען ברויט.

דער קעניג וואָס האָט אליין געוואָלט בעפֿרייען דעם נביא האָט זיך דערפֿרעהט מיט די רייד און איהם שנעל געענטפֿערט:

— נעה געשווינד, נעהם מיט דיר מיט דרייסיג מענשען און ציהט ארויס דעם נביא פון דעם לייס־גרוב ער זאל דאָרטען ניט שטאַרבען. און אזוי איז ירמיהו הנביא געראטעוועט געוואָרען פון זיינע ברידערס הענד דורך אַ שוואַרצען שקלאפֿען.

דערווייל האָט זיך אין שטאַרט געשטאַרקט דער הונגער. ס'איז געוואָרען שלעכט פון אלע זייטען. מענשען זענען געפֿאלען ווי פֿליגען. ס'איז געקומען דערצו אז מע האָט געעסען טויטע פֿגרים אָדער נאָך ערגער, מען האָט געקוילעט אייגענע קינדער און געקאכט זייער פֿלייש צום עסען. אויף ירושלים גאסען האָבען זיך דאמאלס אַרומגעדריעהט ניט קיין לעכעדיגע מענשען, נאָר דאָרע, אויסגעמאַנערטע, פֿעהרהונגערטע געשטאַלטען, הויט און ביינער.

און דאָך האָבען זיי זיך ניט אונטערגעגעבען!

דער קעניג צדקיהו האָט געזעהן, אז וואָס אַ טאָג ווערט אליין ערגער, האָט ער ווידער געשיקט רופֿען דעם נביא ירמיהו. ער האָט זיך מיט איהם בעהאַלטען אין אַ בעזונדערען חדר אַהן עדות און געפֿרעגט: — זאָג מיר דעם ריינעם אמת, וואָס וועט פֿון אונז ווערען דער סוף? ירמיהו האָט אַ זיפֿין געגעבען אין געענטפֿערט:

וואָס קומט אַרויס פֿון די פֿראַגע, אז ס'איז אַהן נומצען, זאָג איך דיר דעם גאַנצען אמת, הייסט דו מיך טויט הרגה'נען, מיין עצה ווייטער וועסט דו דאָך ניט פֿאַלגען.

דעמאָלס האָט איהם דער קעניג געשוואָרען:

— איך שווער דיר ביי גאָט, וואָס האָט אונז געשענקען דאָס לעבען, אז איך וועלט דיר ניט טויטען, אויך ניט איבערגעבען ביי מיין מענשען אין די הענט, זיי זאלען דיר דאָס לעבען געהמען.

ירמיהו האָט איהם געגלויבט און שאַרף געזאָגט:

— „אזוי האָט געזאָגט אונזער גאָט דער הערשער, דער גאָט פֿון „אלע יודען, אז דו וועסט אליין פֿרייוויליג אַרויסגעהן צו בָּבֶל, וועסט „דו מיט דיין גאַנצער פֿאַמיליע לעבען בלייבען, און די שטאַרט וועט „אויך זיין גאַנץ. אויב דו וועסט אָבער ניט פֿאַלגען, וועט דער שונא „פֿערברענען די שטאַרט און דו וועסט אויך ניט נצול ווערען. ניט דו, „ניט דייןע ווייבער און קינדער, אלע וועט איהר אַרייַנפֿאַלען צו זיי אין די הענט. (פֿאַרטעצונג קומט) מ. פֿרייד.

דרוקפֿעהלער.

אין דער פֿאַליטישע איבערזיכט פֿון פֿאַריגען נומער איז אין זאין אין אַנהויב פֿעהלערהאַפֿט געדרוקט געוואָרען. אין אַרטיקל פֿון העררן מ. פֿרייד איז אויסגעפֿעהלט דער נאָמען: „דער חורבן“.

דעריבער ניט אויפֿגעהערט צו געבען די עצה צו בלייבען געטריי בכל. צדקיהו האָט אָבער ניט געוואָלט פֿערשטעהן, וואָס פֿאַר איהם איז גוט, די שכנים עמון און מואב האָבען פֿאַרגעשלאָגען דעם יודישען קעניג, ער זאל מאַכען מיט זיי איין האַנד אויף בבל. פֿון אַנהויב האָט דער קעניג געפֿאַלגט — ירמיהו'ן און אפילו געשיקט שליחים צו נבוכדנצר'ן. דורך זיי האָט אויך ירמיהו געשיקט זיין בריעף צו די פֿערטריעבענע יודען אין וועלכעם ער שרייבט אזוי:

— „אזוי האָט געזאָגט צו אלע פֿערטריעבענע, וועלכע כִּהאַב „פֿערטריעבען פֿון ירושלים קיין בבל: בויט אייך הייזער און וואָהנט „אין זיי, פֿלאַנצט און עסט זייערע פֿרוכטען, נעהמט אייך ווייבער און „האָט זיהן מיט טעכטער, מאַכט חתונה אייערע קינדער און זאָלען זיי „האָבען קינדס־קינדער, בעסער פֿערמעהרט אייך איידער איהר זאָלט „זיין געמינערט. זוכט שלום אין דער שטאַרט וואוהין איך האָב „אייך פֿערטריעבען און בעט גאָט פֿאַר איהר, וואָרום אייער „גליק ווענדט זיך אָן דער שטאַרטס גליק. זאָלען אייך ניט איינ־ „רעדען די פֿאַלשע נביאים מיט זייער כּשוף, הערט זיך ניט איין „זייערע חלומות, אין וועלכע איהר חלומ'ט אייך, זיי זאָגען אייך לִי־ „גען אין מיין גאָמען, כִּהאַב זיי קיין מאָל ניט געשיקט. אין זיעב־ „ציג יאָהר אַרום וועל איך זיך נאָך אייך דערמאַנען און מקיים זיין „מיין גוטען צוואַג אייך צוריקצוברענגען אין דעם אַרט פֿון וואָנען „איהר זיט געקומען“.

דער בריעף איז אָבער ניט געפֿעלען געוואָרען ניט די דאָרטיגע יודען און ניט די וואָס זענען נאָך געבליעבען אין זייער לאַנד, און זיי האָבען מיט אלע מעגליכקייט געזוכט מיטלען אַראָפֿצוואַרפֿען פון זיך דעם יאָך פון בבל. צדקיהו האָט געמאַכט איין האַנד מיט די מלכים פון עמון, מואב, צור און דעם קעניג פון מצרים. נבוכדנצר אָבער האט זיך פֿאַר די פֿעראייניגטע פֿעלקער ניט דערשראָקען און אין אַ קורצע צייט מנצח געווען איינעם נאך דעם אנדערען. אז ער האָט געהאַלטען ביי דעם יודישען לאַנד זענען געבליבען אין גאַנצען דריי שטערט, וועלכע ער האָט ניט געקענט אזוי לייכט אייננעהמען. צווישען זיי איז געווען די הויפטשטאָרט פון יהודה — ירושלים.

צדקיהו האָט געזעהן אז ס'איז שלעכט, איז ער געפֿאַלען אויף אַ אייבער־המצאה. ער האט אַרויסגעגעבען אַ בעפֿעהל צו בעפֿרייען אלע שקלאפֿען. די בעפֿרייטע קנעכט האָבען געוואָלט געניסען פון זייער פֿרייהייט און שטאַרק געהאַלפֿען אין דער מלחמה. גראַדע אָבער נאָכדעם איז מצרים אָנגעפֿאַלען אויף בבל און נבוכדנצר האָט געמוזט אויף אַ קורצע צייט אָבטרעטען פון ירושלים. די יודען האָבען זיך שטאַרק דערפֿרעהט און דער שלעכטער קעניג מיט זיינע הויפּט־לייט האָבען געמיינט אז זיי האָבען אויסגעפֿיהרט. „וישמן ישורון“ פון גרויס שמחה האָט דער עולם פֿערגעסען אז ערשט נעכטען איז נאָך געווען אזוי שלעכט און מיט אַ רציחה האָבען זיי צוריק איינגעשפּאַנט די בעפֿרייטע שקלאפֿען אין דער אַרבייט. ירמיהו'ן האָט די מעשה זעהר פֿערדראָסען און ער האט אין די גאסען געשריען אז די אלע, וואָס האָבען ניט געהאַלטען די געגעבענע שבועה און צוריק איבער געוואָלט געצוואונגען די שקלאפֿען צו דער אַרבייט, וועט זייער סוף זיין צו פֿאַלען אין דעם שונא'ס הענד און זייער פֿלייש וועט זיך וואַלגען אין די גאסען פֿאַר די פֿויגליך.

V.

נבוכדנצר איז בעפֿאַלען ירושלים דעם צעהנטען טבת און דער פון שטאַמט אַרויס דער תענית „עשרה־בטבת“. קיום איז ער פֿאַרטיג געוואָרען מיט מצרים, האָט ער זיך ווידער גענומען צו יהודה און בע־לאַגערט ירושלים פון אלע זייטען. אז דער חלף איז געלעגען אויפֿן האַלז האָט זיך צדקיהו דערמאַנט, אז ס'איז דאָ אַ גאָט ביי יודען און ער האָט בעפֿאַהלען אַרויסצולאָזען ירמיהו'ן פון געפֿענגעניס און איהם צוצושטעלען אין קעניגליכען הויף. דאָרטען האָט דער קעניג ביי איהם געפֿרעגט אַ עצה וואָס צו טהון. דער נביא האָט געוועהנליך געהייסען זיך אונטערגעבען, ווייל געגען גאָט קען מען ניט געהען. אזעלכע ווערטער האָבען געמוזט פֿערדריסען די שטאַלצע הויפּטלייט. זיי זענען

די אבאנענטען אין ביאליסטאק

זענען מיר מודיע, אז ה' אינדיצקי האט קיין רעהט מעהר אננעהמען אבאנענטען פיר דעם "יוד" און מיר זענען ניט פערזאנלעך פאר די אבאנענטען, וואס האבען און וועלען דורך איהם אבאנירען.

אונזערע אגענטען אין ביאליסטאק זענען: ה' ש. לי פֿי-שיין, א. ק. קויפמאן און משה סובאוואלסקי.

די אדמיניסטראציע.

ספרים חדשים וישנים שבאו לבית מסחר הספרים

של הברת "אחיאסף" בווארשא (טווארדא נר) 6.

- אבטואימנציפציע, דר. פינסקער, תרגום פרענקעל . . . . . 12 קאפ,
בעוד מאה שנה, בעללאמי, תרגום פרענקעל . . . . . 30—
משירי פושקין, תרגום ד. פרישמן . . . . . 30—
נגינות ישראל, עם נאמען 1) עם עולם, מאנע . . . . . 40—
2) על הררי ציון דאליצקי, 3) זאמר און שטערן, פרוג 60—
משמר הירדן, בנערינו ובזקנינו נלך בעד מקהלה של ארבעה קולות
ובער הפסנתר . . . . . 60—
תוגרמה ויושביה, תרגום א. ארש, ... 25—
עשרת הדברות לבני ציון, מאת א. קאטיק, ... 20—
דאס הייליגע לאנד, קובץ מאמרים בושגון (יקר המציאות) . . . . . 1 50—
הריסות ביתר, מאת קלמן שולמאן, היצאה חדשה . . . . . 20—
מכוי ניר . . . . . 25—
יאסעלע, א ערצהלונג פֿון י. דינענזאָהן . . . . . 50—
לקורות היהודים בלובלין, ש. ניסענביים . . . . . 1—
דער 20 יאהרהונדערט, זאממעלבוך, ווארשא . . . . . 50—
קריינא דאגרתא, מאת א. פֿרידמאן (ע"ר ישיא) . . . . . 10—
הוצאת צעירים, ספרי מ. י. ברדיטשעווסקי . . . . . 2 25—
עוזר המורה, או חומש לבתי ספר ולעם עם תרגום שלם לזרנגון ע"פ
מתורה חדשה ע"י מאגילניצקי, ספר בראשית . . . . . 50—
ספר שמות . . . . . 50—
פרדס, שנה שניה, י"ל ע"י י. ח. רבניצקי . . . . . 1—
שנה שלישית . . . . . 1—
על פרשת דרכים, מאת אחד-העם, (יקר המציאות) . . . . . 2—
יוסף לקח, כרסתומתיה עברית מאת יוסף קפלן . . . . . 50—
תמונת משה רבנו, תמונה בהדורה מאת ציר נידע . . . . . 2 25—
רבני מינסק, מאת בן-ציון איוונשטאט . . . . . 60—
הלל הוקן, הוצ' עזרא . . . . . 08—
נגה אש לציון, מאת א. שמלצשטיין . . . . . 40—

- Max Nordau, Dr. Kohn . . . . . Rs. 1.50
Baseler Congress, III, stenogr. Protocoll . . . . . —50
Dr. Herzl, Der Baseler Congress . . . . . —30
Dr. H. Sachse, Zionistencongress eine Gefahr? . . . . . —30
Dr. Herzl, Das neue Ghetto 1.25
Jüdische Universal-Bibliothek, Nr. 1--77, jede Nummer—10
Dr. Farbstein, Der Zionismus u. die Judenfrage. . . . . —35
Dr. H. Sachse, Zionismus und Antisemitismus . . . . . —30
Dr. H. Kiesler, Judenthum und moderner Zionismus—30
Mathias Acher, Zwei Vorträge über d. Zionismus . . . . . —30
Dr. I. Rülff, Aruchas bas-ammi (יקר המציאות) . . . . . 1—
W. Bambus, Palästina in der Gegenwart . . . . . —30
Fabius Schach, Eine auferstandene Sprache . . . . . —30
Condor, Major, Die Colonisation Palästinas . . . . . —20
Dr. Tche nichoff, M. Die Aufgabe der jüdischen
Wohlthätigkeit . . . . . —30
Dr. Thon O. Zur geschichtlich-philosophischen Be-
gründung des Zionismus . . . . . —25
Dr. Tchernichoff M. Das Stiefkind der Menschheit . . . . . —30
Prof. Heman, Das Erwachen der jüd. Nation . . . . . —70
Jaffe, Die nationale Wiedergeburt der Juden . . . . . —60
Jungmann, Heine als Nationaljude . . . . . —45
Dr. A. Berliner, Aus dem Leben der deutschen Juden 2.25
Mathias Acher, Jüdische Moderne (יקר המציאות) . . . . . —50
W. Bambus, Jüdische Ackerbaucolonien . . . . . —30
(המשך יבוא)

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאנען אונזערע געהערטע האלבעדער-ליכע אבאנענטען, אז

דעם 1-טען יולי ד. ה. מיט נומער 26

האט זיך געענדיגט זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען, זיי זאלען איינ-צאהלען פֿאר דעם צווייטען האלבען יאָהר — 3 רובעל.

דעם ערשטען יולי ענדיגט זיך אויך דאָס אבאנעמענט פֿון די חותמים וועלכע האָבען איינגעצאהלט די ערשטע ראַטע — 2 רובעל פֿאַר דער צייט פֿון 1-טען אפריל ביז ענדע יאָהר, און מיר דערמאנען זיי אריינצושיקען באלד די צווייטע ראַטע — 2 רוב, כדי זיי זאלען בעקו-מען די ווייטערע נומערען אין דער צייט.

אויף פֿערלאנג פֿון אונזערע אבאנענטען וועלכע שרייבען אויס "דעם יוד" אויף 1/2 יאָהר זענען מיר מודיע אז עס קענען זיך בענוצען מיט דער זעלטענער געלעגנהייט צו קויפֿען די פאלקסגעשיכטע פֿון פראַפֿי גרעץ אין 4 טהייל צום ביליגען פרייז 1 רובעל (אנשטאט 4 רוב) אויך די וועלכע אבאנירען "דעם יוד" פֿון 1-טען יולי אויף 1/2 יאָהר.

דער פרייז פֿון "דער פֿאלקסגעשיכטע" פֿאַר אונזערע אבאנענטען 1 רובעל, מיט פֿאַרשטאָ 1,50 ר', געבונדען אין 2 פֿאַכטבענדער 1,60 ר' מיט פֿאַרשטאָ 2,10 ר'.

"די פאלקסגעשיכטע" איז צו בעקומען צום ביליגען פרייז נור נאך אקורצע צייט, היינט ביז דעם 1 טען אויגוסט, און נאך דעם טאג וועט זי קאסטען ווי פריהער פֿאַר אלע 4 רובל אויסער פארטא.

די אדמיניסטראציע.

אגענטען פון "יוד" אין אויסלאנד.

- Baltimore Md. : 1125 Fayette str. S. Abel.
Jaffa: J. Grosowsky
London E.: R. Mazin 100 Old. Montague Str
Manchester: H. Lefton, 60 Cheetham Hill Rd
Louisville—Ky: Rabbi Scheinfeld
Piatra N.: B. Samsony
Philadelphia, Pa.: H. Malachowsky 404, Christian Str.
New-york: Jacob Druckermans' Sons
Chicago: W. Schur, 216, Maxwell Str.
Königsberg i. Pr.: „Ostdeutsche Buchhandlung“. Vord.
Vorstadt 35.

הליפת מכתבים

בין רא"י ווייצנבלד

ובין ש"ר, שוח"ה, מיוס, קעללער, צווייפל, יפה, מנדלסזון ועיר

עם תולדות רא"י ווייצנבלד

פרק אחד לקורות ההשכלה בגליציה

מאת פ. ה. וועטשטיין.

מהירו 75 קאפ' ועם פארטא 80 ק'.

נמצא למכירה אצל

Verlag „ACHIASAF“, Warschau.

Одесское коммерческое

училище.

МИНИСТЕРСТВА ФИНАНСОВЪ

доктора прикладной математики Х. I. ГОХМАНА

для дѣтей всѣхъ сословій нехристіанскихъ исповѣданій (евреи възъ ограниченій). По субботамъ и еврейскимъ праздникамъ учащіеся свободны отъ занятій. Окончившіе полный курсъ ученія пользуются относительно отбыванія воинской повинности правами и льготами 1-го разряда. Пріемъ въ теченіе всего года. За подробными свѣдѣніями и программами обращаться (съ прилож. 25 коп. марками) въ канцелярію училища (Греческая, д. Мелл. Одесса).

Андреевскій (Куяльницкій)

ЛИМАНЪ

(Курортъ) въ Одессѣ

На первоклассной дачѣ „МЕМОРИЯ“

Профессора мнемоники

С. ФАЙНШТЕЙНА

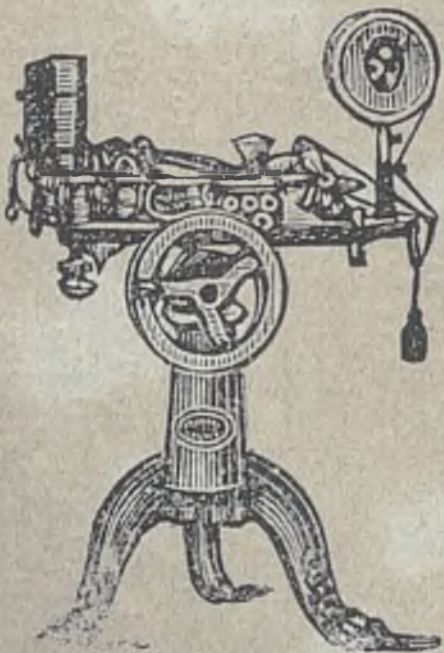
Отдаются роскошно меблированные квартиры въ наемъ.

Вся дача прекрасно обставлена; порядокъ вездѣ и во всемъ образцовый, согласно новѣйшимъ требованіямъ гигиены и санитаріи. На протяженіи всей дачи устроены красивые англійскіе и французскіе декоративные сады, а на горѣ новыя аллеи съ видомъ на лиманъ и окрестности.

На дачѣ 8-10 мѣстная американка и 4-хъ мѣстный экипажъ (милордъ для надобностей гг. нанимателей).

Объ условіяхъ найма можно узнать въ „Бюро мнемоники“ профессора Файнштейна, Дерибасовская ул., пассажъ, № 1 (телефонъ № 199).

Ch. Ritzenberg.

Warszawa, Dzika 44

מכונה מכנית
למשא ומשוך
עם גלגל עץ
ולחץ מים
למטרות
והדגה
והפירות
והצמחים
והעצים
והאבנים
והחול
והרעפים
והבטון
והחול
והרעפים
והבטון

נור פיר 1.50 ר"ב

איז צו קויפן די קליינע פאָטאָ-
גראַפֿישע

ספר תורה

וועלכע איזט פראכטפאלל הערײַם-
געגעבען אין "פאָרײַ" אויף שטאָר-
קען פראנצעזישען "פארמעט" מיט
שיינע פאָלירטע "עצי הייסלעך" און
שיינע מעטפּה.

פרייז אין איינפאכער שאַכטעל
1.50 ר"ב, אין פלוש שאַכטעל
2 ר"ב מיט פאָרטא. — עס זינד
געבליעבען נאָך זעהר וועניג עק-
סעמפלארען צום פערקויפן וכל
הקודם זכה.

אויך דאָס זעהר קליינע

תנ"ך

מיט מעדאליאָן און פערנרעסער-
גלאָז וועלכעס איז פאָסלנד אלס
ברעלאָק צום טראָגען ביי דער
מאָשען-אוהר, פרייז אין מעטפּה-
לענעס מעדאליאָן (בראָנזירט אָדער
פערזילבערט) 1 ר"ב, אין זילבער-
נעס 44 פראבע 3,25 ר"ב, גוט
פערנאָלדעט 3,50 ר"ב. פערקויפֿט
זיך אין צוקערמאָנס בוכהאַנדלונג.

Книжный магазинъ
и библиотекa для членія
А. Цукермана,
ВАРШАВА, Налевки 7,
(прежде 15.)

בייא

I. B. СЕГАЛЬ

Вильно

Одесса

איז צו בעקאמען: מעדיקאמענטען, פארבען, מעדיצי-
נישע וויינען, פאטענט מיטעל, פערבאנד מיטעל,
הירורגישע ארטיקעל, און מינעראל וואסערען אלע זאָרטען.

אויסער דעם אייגענע אפאטהעקע

וועלכע ליפערט גאלען פרעפעראטען היינו: טינקטורען,
פלאסטער, עקסטראקטען, און אלע מעדיצינישע מיטעל
אין ארגינאל פערפאקונג.

מיר איבערנעמהמען אויך

פאלקאמענע איינריכטונגען

פֿון מאטעריאל און אפאטהעקער ווא-
רענהאַנדלונגען.

אדרעסע נאמען און שטאדט.

נייעס !! נייעס !!

ברוכבענדער עלעקטראגאל-
וואנישע היילען גרינדליך נאך
קורצען געברויך, ווי עס איז איבער-
צייגט געווארען, אז נאך 3 מאָנאט-
ליכען טראגען, ווירד דער ברוך
פאללשטענדיג אויסגעהיילט. פרייז
פאָן איינער זייטע 6 רובל,
צווייזייטיג 10 רובל. בויכבינדען
פֿיר פֿרויען, עלאסטישע זאקען פֿיר
געשוואלענע פֿיס, אינד פֿערשיע-
דענע אנדערע כירורגישע ארטיק-
לען — צו בעקומען נור ביים
אָפּטישען-כירורגישען געשעפֿט אונ-
טער דער פֿירמא: אלעקסאנדער,
סענאטאָרסקא 22 וואַרשוי.
אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געציגט
דאס מען מאכט נאך דיעזע
ברוכבענדער ביטען מיר אויפֿמערק-
זאם צו זיין אויף די אָריגינעלע
מיטלן סטעמפעל פאָן אונזער פֿירמא.

O współczesnem położeniu żydów.

Mowa Dra Maxa Nordaua

na pierwszym kongresie w Bazylei.

Cena egz. 10 Kop. — 15 ct.

Wdawnictwo „Achiasaf“ Warszawa.

קאלישער שטיקקערייען, שפיטצען אונד גארדינען, קאלירטע
באטיסטען גלאטע אין אללען פארבען צו העמדיען אונד בלאזען
אם בעסטען אונד בעקוועמסטען נור בייא

מ. ארקין ווארשא גענישא 6

וויכטיגער האנג

דעם-ארטיקעל

צוקערין מארקע „Heyden“
300 מאל ויסער אלס צוקער
קריסטאלל אזע 440 מאל
ויסער אלס צוקער

אין אללע פערשידענען פאקקונגען.
דער בעסטע אונד ביליגסטע ערזאטץ פאן
צוקער. גראסע אונד ביליגסטע עקאנאמיע
פיר הויז ווירטשאפט און פיר יעדע פאבריק-
קאציאן ווא צוקער געברויכט ווירד.

הויפט פערקויף ביא:

I. B. SEGALL

אין ווילנא אונד אדעסא.

באמבערגערס קנאכענפענסיאנאט
אשאפענבורג (בייערן).

בעה"י עראפפנען וויר אים אלול אי"ה אין העוונער שטאדט
איין קנאכענפענסיאנאט. אין דעמזעלבען פינדען אויפנאחמע קנאכען,
דיא אונטער אונזערער לייטונג אונטערריכט אין אללען פאכערן ער-
האלטען זאללען.

עס ווירד אונזער בעשטרעבען זיין, דען אונז אנפערטרויען קנא-
כען איינע זארגפאלטיגע ערציהונג אונד לעבעפאללע פפלעגע אנגעדיי-
הען צו לאססען אונד שטעהען פארציגליכע רעפערענצען צו געבאטע.
ביידע אינהאבער זינד אקאדעמיש געבילדעט אונד בעזיטצען
התרת-הוראה. צו יעדען ווייטערען אויפשלום זינד וויר גערנע בערייט.

Gebrüder Bamberger, Aschaffenburg.

НА ДНЯХЪ ПОСТУПИЛЪ ВЪ ПРОДАЖУ

„Сборникъ Сіонистскихъ стихотвореній на русск. яз.“

въ который входятъ стихотворенія: Абрамовича, Варгафтика, Георгиевой, Зингера, Кукольника, Лебедева, Майкова, Тагера, Фруга, Чюминой, Языкова, Яффе и др., а также изъ Байрона, Галев, Гейне, Гордона, Мане, Катуль-Мендесъ и др. въ переводѣ Вейнберга, Гербеля, Минскаго, Новича, Плещеева, Фруга, Чюминой и др.

Цѣна 50 к., съ пересылкой 60 к.; налож. плат. 77 к.

Книгопродавцамъ и сіонистск. кружкамъ уступка. Складъ изданія у Бецалела Юфе. Гродна. И у

Издательства „АХІАСАФЪ“ Варшава.

זעהר וויכטיג!

פיר ליידענדע אויף העמארידען און פוקלעם

אפאראט

ווערבער היילט גרינדליך אהנע אפעראציאן.

פרייז מיט פארטא 2 רוב' 50 קאפ'.

Zakład optyczny, Herman Feldblum, Warszawa, Bielańska Nr. 7.

ערקלערונג צום אפאראט ווערט בייגעלעגט.

עקזיסטירט פאן 1824-טען יאהר

פאבריק פון פלאטירטע כלים

יוזעף פראזשע

ווארשוי, עלעקטאראלנא Nr. 16

Józef Fraget

w WARSZAWIE, ul. Elektoralna Nr. 16.

אייגענע געשעפטען געפינען וויר:

אין ווארשוי: סענאטארסקא 17 — קראקויער פארשטאדט 69 —
נאלעווקי 16. אין לאדז: פיאטרקאווסקא 61.

ВАЖНО ДЛЯ НЕКРАСИВО ПИШУЩИХЪ.

Красиво писать въ 15 уроковъ выучивается всякій ЗАОЧНО. Самый дурной почеркъ превращается въ блестяще-красивый. Методъ премированъ на Всемирной Парижской Выставкѣ 1889 г. и удостоенъ золотыхъ медалей, Аттестатъ Имп. Новорос. Университета и гимназій; похвалы, отзывъ Парижской Академіи. ПРОБНОЕ ПИСЬМО и подробныя условія высылаются за 2 семикопѣчныя марки. НВ. О красотѣ почерка прошу судить по конверт. пробн. писемъ.

Адресъ: Одесса, Профес. каллиграфіи А. Коссода. Дерибасов. ул., д. Жульхроно, № 19.

פרייליגען און דאמען

קענען וויר אויסלערענען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט
דורך בריעה אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאדע איז די
בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען וויר גוט
אויסלערנען. אויף תשובה א מארקע. גיט זיימט און פֿרענט אן ביי

Госпожѣ Найдичъ, Давидъ—Городокъ Минской губ.

Консерваторъ, укрѣпляетъ во-
лосы и уничтожаетъ перхоть,
по 2 р, 1 р. 20 к., 75 к. Экциансъ,
гигиенической порошокъ отъ пота
и пренія всего тѣла, 25 к.
Агато, тимоловый зубной по-
рошокъ, 50 к. и 30 к.

גור מיט עטליכע רובל

קען יעדער מענש ביי וויר אויפֿן אָרט א גוטע פרנסה איינפֿיהרען.
אזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך אַ בריעה געגען אַ 7 קאָפּ מאַרקע.

אדרעסירען:

Варшава, Найдичъ До востребованія.